

Nousiaisten kunnan varhaiskasvatus- suunnitelma

1.8.2022 alkaen

Sisältö

1	VARHAISKASVATUSSUUNNITELMAN LAADINTA,	3
1.1	Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma	4
1.2	Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma	6
1.3	Salassa pidettävien tietojen siirtäminen ja vaihtaminen	7
2	VARHAISKASVATUKSEN TEHTÄVÄ JA YLEISET	8
2.1	Varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet	9
2.2	Varhaiskasvatuksen toimintamuodot	11
2.3	Varhaiskasvatus osana lapsen kasvua ja oppimisen polkua	13
2.4	Arvoperusta	14
2.5	Oppimiskäsitys	16
2.6	Pedagogisesti painottunut kasvatuksen, opetuksen ja	17
2.7	Laaja-alainen osaaminen	18
3	VARHAISKASVATUKSEN TOIMINTAKULTTUURI	22
3.1	Toimintakulttuurin kehittäminen ja arviointi	22
3.2	Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt	27
3.3	Yhteistyö varhaiskasvatuksessa	28
	Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö	28
	Yhteistyö eri tahojen kanssa	29
4	VARHAISKASVATUKSEN PEDAGOGISEN TOIMINNAN	31
4.1	Pedagogisen toiminnan viitekehys	31
4.2	Pedagoginen dokumentointi	32
4.3	Monipuoliset työtavat	33
4.4	Leikki kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin lähteenä	34
4.5	Oppimisen alueet	35
	Kielten rikas maailma	35
	Ilmaisun monet muodot	36
	Minä ja meidän yhteisömme	37
	Tutkin, toimin ympäristössäni	39
	Kasvan, liikun ja kehityn	40
4.6	Kieli ja kulttuuri	42
5	LAPSEN KEHITYKSEN JA OPPIMISEN TUKI	43
5.1	Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet ja vastuut	43
5.2	Yhteistyö tuen aikana	45
5.3	Tuen toteuttaminen varhaiskasvatuksessa	47

	Yleinen tuki.....	48
	Tehostettu tuki.....	49
	Erityinen tuki.....	49
	Tuen muodot.....	50
5.4	Lapsen tuen arviointi	52
5.5	Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma tuen aikana	53
5.6	Päätös tehostetusta ja erityisestä tuesta sekä tukipalveluista.....	55
6	VAIHTOEHTOISEEN PEDAGOGIIKKAAN TAI ERITYISEEN	57
7	TOIMINNAN ARVIOINTI JA KEHITTÄMINEN	58

1 VARHAISKASVATUSSUUNNITELMAN LAADINTA, ARVIOINTI JA KEHITTÄMINEN

”Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on varhaiskasvatuslain perusteella Opetushallituksen antama valtakunnallinen määräys, jonka mukaan paikalliset ja lasten varhaiskasvatussuunnitelmat laaditaan ja varhaiskasvatus toteutetaan. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden laatimista ohjaa erityisesti varhaiskasvatuslaki, jossa säädetään lapsen oikeudesta varhaiskasvatukseen sekä varhaiskasvatuksen tavoitteista. Esiopetus, jota säätelee perusopetuslaki, on osa varhaiskasvatusta. Esiopetusta ohjaa Opetushallituksen määräyksenä annettu Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet.

Varhaiskasvatus on osa suomalaista koulutusjärjestelmää sekä tärkeä vaihe lapsen kasvun ja oppimisen polulla. Varhaiskasvatuksen tavoitteena on tukea lapsen oppimisen edellytyksiä, edistää elinikäistä oppimista ja koulutuksellisen tasa-arvon toteuttamista inklusiivisten periaatteiden mukaisesti. Periaatteisiin kuuluu kaikkia lapsia koskevat yhtäläiset oikeudet, tasa-arvoisuus, yhdenvertaisuus, syrjimättömyys, moninaisuuden arvostaminen sekä sosiaalinen osallisuus ja yhteisöllisyys. Inklusiivisuus on käsitteenä laaja ja se tulee nähdä kaikkia lapsia koskevana ja varhaiskasvatuksen järjestämiseen liittyvänä periaatteena, arvona ja kokonaisvaltaisena tapana ajatella. Tämä perusteasiakirja on laadittu inklusion periaatteiden mukaisesti, joita tarkastellaan erityisesti arvoperustaa käsittelevässä luvussa 2, toimintakulttuurin näkökulmasta luvussa 3 ja lapsen tuen näkökulmasta luvussa 5. Huoltajilla on ensisijainen vastuu lasten kasvatuksesta. Varhaiskasvatus tukee ja täydentää kotien kasvatustehtävää ja vastaa omalta osaltaan lasten hyvinvoinnista.

Varhaiskasvatuksen valtakunnallisen ohjauksen tarkoituksena on luoda yhdenvertaiset edellytykset varhaiskasvatukseen osallistuvien lasten kokonaisvaltaiselle kasvulle, kehitykselle ja oppimiselle.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tehtävänä on tukea ja ohjata varhaiskasvatuksen järjestämistä, toteuttamista ja kehittämistä sekä edistää laadukkaan ja yhdenvertaisen varhaiskasvatuksen toteutumista koko maassa. Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamaa kokonaisuutta, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määrätään varhaiskasvatuksen toteuttamisen keskeisistä tavoitteista ja sisällöistä, varhaiskasvatuksen järjestäjän ja lasten huoltajien

välisestä yhteistyöstä, monialaisesta yhteistyöstä sekä lapsen varhaiskasvatussuunnitelman sisällöstä.”

1.1 Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma

”Varhaiskasvatuksen järjestäjien tulee laatia ja hyväksyä valtakunnallisten varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden pohjalta paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat. Varhaiskasvatussuunnitelman laatimisvelvoite koskee myös kunnan hankkimaa avointa varhaiskasvatustoimintaa ja kunnan valvomaa yksityistä lasten päiväkotitoimintaa tai yksityistä perhepäivähoitoa.

Varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan siten, että se määrittelee, ohjaa ja tukee varhaiskasvatuksen järjestämistä paikallisesti. Suunnitelmaa laadittaessa tulee ottaa huomioon paikalliset erityispiirteet, mahdolliset pedagogiset painotukset, lasten tarpeet sekä varhaiskasvatusta koskevan arviointitiedon ja kehittämistyön tulokset.

Varhaiskasvatussuunnitelman laadinnassa otetaan huomioon muut paikallisella tasolla tehtävät suunnitelmat, kuten

- varhaiskasvatusta, lapsia ja perheitä koskevat suunnitelmat
- esiopetuksen opetussuunnitelma
- perusopetuksen opetussuunnitelma
- mahdollinen perusopetuksen valmistavan opetuksen suunnitelma
- lastensuojelulain mukainen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma
- kotoutumissuunnitelma
- yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelma

Varhaiskasvatuksen järjestäjä hyväksyy varhaiskasvatussuunnitelman erikseen suomenkielistä, ruotsinkielistä, saamenkielistä sekä tarvittaessa muulla kielellä annettavaa varhaiskasvatusta varten.

Varhaiskasvatuksen järjestäjän tehtävänä on arvioida antamaansa varhaiskasvatusta sekä osallistua ulkopuoliseen toimintansa arviointiin. Paikallisen varhaiskasvatuksen arvioinnissa voidaan hyödyntää kansallista varhaiskasvatuksen tietovaranto Vardasta tuotettua arviointitietoa sekä Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen tuottamia arviointityökaluja.”

Nousiaisten varhaiskasvatussuunnitelma (vasu) koskee päiväkoteja, perhepäivähoitoa sekä esiopetuksen täydentävää päivähoitoa. Varhaiskasvatussuunnitelma on laadittu suomen kielellä. Paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman lisäksi laaditaan jokaiselle lapselle oma henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma.

Varhaiskasvatussuunnitelman laatimista varten perustettiin työryhmä, jossa oli mukana kaksi lastentarhanopettajaa ja lastenhoitajaa, perhepäivähoitaja, varhaiskasvatuksen erityisopettaja, varhaiskasvatuksen esimiehet ja yksityisen päiväkodin johtaja. Varhaiskasvatussuunnitelman laadinnassa on ollut mukana myös neuvola. Huoltajille tehtiin kysely helmikuussa 2017, jossa he kertoivat, millainen on lapsen hyvä päivä varhaiskasvatuksessa ja mitä odotuksia heillä on yhteistyöstä varhaiskasvatuksen kanssa. Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma hyväksyttiin kasvatus- ja sivistyslautakunnassa 20.6.2017.

Opetushallitus antoi määräyksen 19.12.2018 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteista, joka edellytti paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman päivittämistä. Päivitys tehtiin varhaiskasvatuksen moniammatillisessa työryhmässä keväällä 2019. Huoltajilla oli mahdollisuus osallistua paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman päivitykseen ja kehittämiseen kyselyn pohjalta. Koko henkilöstöllä oli myös mahdollisuus kommentoida paikallisen suunnitelman sisältöä.

Opetushallituksen määräyksen (18.2.2022) mukaisesti Nousiaisten varhaiskasvatussuunnitelma päivitettiin keväällä 2022 moniammatillisessa työryhmässä, niin että varhaiskasvatussuunnitelma vastaa varhaiskasvatustlain muutoksia. Pääsääntöisesti muutokset liittyvät lapsen tarvitsemaan kehityksen ja oppimisen tukeen. Varhaiskasvatussuunnitelman päivitykseen osallistui muutama aktiivinen huoltaja. Osa henkilöstöstä osallistui päivitykseen käymällä läpi varhaiskasvatussuunnitelman päivitystyöryhmän tekemiä muutoksia säännöllisesti kokoontuvassa vasupäivitystä koskevassa palaverissa.

Nousiaisten varhaiskasvatussuunnitelman rakenne noudattaa valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman sisällöllistä rakennetta. Jokaisen kappaleen alussa on vastaava suora lainaus varhaiskasvatussuunnitelman perusteista koskien ko. kappaleen tehtävän kuvausta ja varhaiskasvatukselle asetettuja velvoitteita. Jokaisen kappaleen lopussa on kuvaus Nousiaisten kunnan painotuksista ja näkökulmista.

Varhaiskasvatussuunnitelman laadinnassa on huomioitu Nousiaisten esiopetuksen opetussuunnitelma, perusopetuksen opetussuunnitelma, lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma sekä varhaiskasvatuksen laatukäsikirja. Varhaiskasvatussuunnitelman perustana ovat Nousiaisten kunnan strategiassa olevat arvot: tasapuolisuus, läheisyys, luonto ja laadukkuus.

Varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista arvioidaan asiakas- ja henkilöstöpalautteiden pohjalta sekä moniammatillisessa työryhmässä. Paikallisen varhaiskasvatuksen arvioinnissa voidaan hyödyntää Vardasta (Varhaiskasvatuksen tietovaranto) saatua tietoa sekä Karvin (Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen) tuottamia arviointityökaluja.

Varhaiskasvatussuunnitelman seurannassa ja kehittämisessä hyödynnetään käytännöstä saatuja kokemuksia, havaintoja sekä dokumentointia. Havainnointi ja dokumentointi toimivat välineinä lapsen kuulemisessa. Tavoitteena on, että varhaiskasvatussuunnitelman ja varhaiskasvatuksen kehittämiseen saadaan mukaan koko henkilöstö sekä lapset huoltajineen. Huoltajilla on mahdollisuus osallistua varhaiskasvatussuunnitelman kehittämiseen päivittäisessä vuorovaikutuksessa, kyselyihin vastaamalla ja kasvatustilaisuuksissa. Varhaiskasvatuksen henkilöstö arvioi paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista mm. työyhteisöjen kokouksissa, kehityskeskusteluissa ja tiimipalaverissa.

1.2 Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma

”Varhaiskasvatuksessa olevalla lapsella on varhaiskasvatusturva lain turvaama oikeus saada suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatusta, opetusta ja hoitoa. Näiden toteuttamiseksi laaditaan jokaiselle päiväkodissa ja perhepäivähoidossa olevalle lapselle varhaiskasvatussuunnitelma. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman lähtökohtana tulee olla lapsen etu ja tarpeet. Myös lapsen mielipide ja toiveet tulee selvittää ja huomioida lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaprosessissa. Henkilöstön vastuulla on etsiä sopivat keinot lapsen näkökulmien selvittämiseksi. On tärkeää, että sekä huoltajan että henkilöstön havainnot ja näkemykset lapsen kehityksen ja oppimisen vaiheista sekä ryhmässä toimimisesta otetaan huomioon.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa on tärkeä tuntee lapsen osaaminen, vahvuudet, kiinnostuksen kohteet sekä yksilölliset tarpeet. Lisäksi laatimisessa otetaan huomioon lapsen kielellinen, kulttuurinen ja katsomuksellinen tausta. Suunnitelmaa laadittaessa tai päivitettäessä hyödynnetään lapsen mahdollista aiempaa varhaiskasvatussuunnitelmaa sekä pedagogista dokumentointia (luku 4.2). Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjattavat tavoitteet asetetaan henkilöstön pedagogiselle toiminnalle. Ne kuvaavat sitä, miten pedagogisella toiminnalla ja oppimisympäristöillä tuetaan lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Tavoitteita asetettaessa otetaan huomioon myös huoltajan ja mahdollisten muiden asiantuntijoiden näkemykset lapsen hyvinvoinnista, kehityksestä, oppimisesta, ja tuen tarpeista.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on toiminnan suunnittelun ja arvioinnin väline. Lasten varhaiskasvatussuunnitelmista nousevat tavoitteet otetaan huomioon lapsiryhmän toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa sekä oppimisympäristöjen ja toimintakulttuurin kehittämisessä. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan lapsen aloitettua päiväkodissa tai perhepäivähoidossa. Suunnitelmaa tarkennetaan lapsen tarpeiden mukaan säännöllisesti, vähintään kerran vuodessa.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan lapsen mahdollinen kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin tuki, sen toteuttaminen sekä tuen vaikuttavuuden ja tukitoimien toteutumisen arviointi. Jos lapsella on jokin pitkäaikainen sairaus, joka vaatii lääkehoitoa,

laaditaan hänelle terveydenhuollossa lääkehoitosuunnitelma. Siltä osin kuin lääkehoitosuunnitelmaan sisältyvät tiedot ovat välttämättömiä lapsen varhaiskasvatuksen järjestämiseksi, kirjataan ne lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Lääkehoidon toteuttamisesta varhaiskasvatuksessa sovitaan paikallisesti. Varhaiskasvatuksessa annettavaa tukea käsitellään tarkemmin luvussa 5.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma (lapsen vasu) laaditaan yhdessä huoltajien kanssa lapsen aloitettua varhaiskasvatuksessa, riittävän tutustumisajan jälkeen. Päiväkodeissa varhaiskasvatuksen opettaja vastaa lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisesta. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tekemiseen osallistuvat kaikki ryhmän aikuiset. Perhepäivähoidossa perhepäivähoitajat laativat varhaiskasvatussuunnitelman yhdessä huoltajien kanssa. Varhaiskasvatusohjaaja vastaa vasujen laadintaprosessista. Lapsen vasun laadinnassa voi olla mukana tarvittaessa varhaiskasvatuksen erityisopettaja sekä muita asiantuntijoita. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma tarkistetaan vähintään kerran vuodessa ja tarvittaessa useammin.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan opetushallituksen laatimalle varhaiskasvatussuunnitelman pohjalle, johon kirjataan lapsen osaaminen, vahvuudet ja henkilökohtaiset oppimistavoitteet sekä menetelmät, joilla tavoitteisiin pyritään. Lapsen mielipiteitä selvitetään (lapsen ikätaso huomioiden) esim. lasta havainnoimalla, haastatteleamalla ja kuvien avulla. Mahdollisuuksien mukaan lapsi voi olla mukana kasvatuskeskustelussa, jossa tiedustellaan lapsen mielipiteitä. Lapsen vasua arvioidaan ja päivitetään moniammatillisesti lasta havainnoimalla sekä toimintaa dokumentoimalla. Varhaiskasvatuksen erityisopettajan asiantuntijuutta voidaan hyödyntää varhaiskasvatussuunnitelman laatimisessa.

Lapsen tuki kirjataan lapsen vasuun. Lapsen tuen tarvetta, tuen riittävyyttä ja tarkoituksenmukaisuutta sekä vaikuttavuutta arvioidaan ja suunnitelmaa päivitetään aina tuen tarpeen muuttuessa. Lääkehoitosuunnitelma tehdään, mikäli lapsen terveydellinen tilanne sitä vaatii. Lääkehoitosuunnitelmassa käytetään valmista lomaketta. Varhaiskasvatusjohtaja tekee hallintopäätöksen lapsen tarvitsemasta tehostetusta ja erityisestä tuesta varhaiskasvatuksen erityisopettajan pedagogisen lausunnon ja hakemuksen perusteella.

1.3 Salassa pidettävien tietojen siirtäminen ja vaihtaminen

”Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on salassa pidettävä. Varhaiskasvatuslain mukaan lapsen varhaiskasvatuksesta vastaavilla henkilöillä ja tuen tarpeen, tukitoimenpiteiden tai niiden toteuttamisen arviointiin osallistuvilla henkilöillä on salassapitovelvollisuuden

estämättä oikeus saada toisiltaan ja luovuttaa toisilleen sekä varhaiskasvatuksen järjestäjälle ja tuottajalle sellaiset tiedot, jotka ovat varhaiskasvatuksen järjestämisen, tuottamisen ja tuen arvioinnin kannalta välttämättömiä. Tiedonsiirron tavoitteena on turvata lapsen edun mukaisen varhaiskasvatuksen toteutuminen. Tietojen saamista ja luovuttamista koskeva säännös koskee myös tilanteita, joissa lapsi siirtyy kunnan tai yksityisen palveluntuottajan järjestämästä varhaiskasvatuksesta toisen kunnan tai palveluntuottajan järjestämään varhaiskasvatukseen tai joissa varhaiskasvatuksesta siirrytään esiopetukseen tai perusopetukseen. Lapsen asiakkuus varhaiskasvatuksessa on julkinen tieto. Lapsen varhaiskasvatuksen järjestämiseen voi kuitenkin liittyä tietoja, jotka ovat salassa pidettäviä.”

Tiedot varhaiskasvatuspaikoista, lapsista, huoltajista ja henkilöstöstä tallennetaan pääsääntöisesti sähköisesti. Paperiset arkistot säilytetään lukitussa kaapissa, joihin pääsy on vain niitä tarvitsevilla henkilöillä. Sähköisiin tallenteisiin pääsy on vain henkilöillä, joilla on niihin käyttöoikeudet.

Lapsen vaihtaessa varhaiskasvatuspaikkaa kunnan sisällä, lapsen tiedot siirretään suoraan uuteen varhaiskasvatuspaikkaan. Kun lapsen varhaiskasvatuspaikka vaihtuu toiseen kuntaan, lapsen tiedot siirretään vanhempien luvalla. Salassa pidettäviä tietoja säilytetään lukitussa kaapissa.

Kansallinen Varhaiskasvatuksen tietovaranto Varda on kerännyt varhaiskasvatuksesta tietoa sähköisesti vuoden 2019 alusta alkaen. Opetushallitus vastaa tietovarannon ylläpidosta ja tietojen luovuttamisesta viranomaisten käyttöön. Vardaan kerätään tietoa varhaiskasvatuksen toimijoista ja toimipaikoista, lapsista, huoltajista ja henkilöstöstä.

2 VARHAISKASVATUKSEN TEHTÄVÄ JA YLEISET TAVOITTEET

”Varhaiskasvatus on yhteiskunnallinen palvelu, jolla on monia tehtäviä. Varhaiskasvatuksen tehtävä on edistää lasten kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja oppimista yhteistyössä huoltajien kanssa. Varhaiskasvatus edistää lasten tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta ja ehkäisee syrjäytymistä. Varhaiskasvatuksessa opitut tiedot ja taidot vahvistavat lasten osallisuutta sekä aktiivista toimijuutta yhteiskunnassa. Lisäksi varhaiskasvatus tukee huoltajia kasvatustyössä sekä mahdollistaa heidän osallistumisensa työelämään tai opiskeluun.”

2.1 Varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet

”Kunta on velvollinen järjestämään varhaiskasvatusta niin laajasti ja sellaisin toimintamuodoin kuin kunnassa on tarvetta. Varhaiskasvatus on pyrittävä järjestämään lähellä palvelun käyttäjiä ja paikallisia tarpeita vastaavina aukioloaikoina. Varhaiskasvatusta voidaan varhaiskasvatust lain mukaan toteuttaa päiväkotitoimintana, perhepäivähoitona tai avoimena varhaiskasvatustoimintana. Laissa säädetty lapsen oikeus varhaiskasvatukseen koskee päiväkodissa tai perhepäivähoidossa annettavaa varhaiskasvatusta. Huoltaja päättää lapsen osallistumisesta varhaiskasvatukseen. Esiopetuksessa olevalla lapsella tulee olla mahdollisuus osallistua varhaiskasvatukseen lain oikeuttamalla tavalla.

Kunta tai kuntayhtymä voi järjestää varhaiskasvatuksen itse tai hankkia varhaiskasvatuspalveluja julkiselta tai yksityiseltä palvelujen tuottajalta. Hankittaessa varhaiskasvatuspalveluja muilta palvelujen tuottajilta kunnan tai kuntayhtymän on varmistuttava siitä, että hankittavat palvelut vastaavat sitä tasoa, jota edellytetään vastaavalta kunnalliselta toiminnalta. Varhaiskasvatuksen järjestäjä vastaa siitä, että sen hankkimat palvelut järjestetään varhaiskasvatusta koskevien säädösten sekä varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaisesti. Yksityisen palveluntuottajan ohjauksesta, neuvonnasta ja valvonnasta vastaavat kunnan toimielin tai sen määräämä viranhaltija, aluehallintovirasto sekä Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto.

Kunnan on huolehdittava siitä, että lapsi voi saada varhaiskasvatusta lapsen äidinkielenä olevalla suomen, ruotsin tai saamen kielellä.

Varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella on oikeus saada tukea riippumatta varhaiskasvatuksen järjestäjästä. Varhaiskasvatusta järjestetään ja kehitetään inklusioperiaatteen mukaisesti, jolloin kaikilla lapsilla on oikeus osallistua yhdessä varhaiskasvatukseen esimerkiksi tuen tarpeista, vammaisuudesta tai kulttuurisesta taustasta riippumatta.

Varhaiskasvatuksen valtakunnallisista tavoitteista säädetään varhaiskasvatuslaissa. Tavoitteet ohjaavat perusteiden sekä paikallisen ja lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadintaa, toteuttamista ja arviointia.

Varhaiskasvatust lain mukaan varhaiskasvatuksen tavoitteena on

- 1) edistää jokaisen lapsen iän ja kehityksen mukaista kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä, terveyttä ja hyvinvointia;
- 2) tukea lapsen oppimisen edellytyksiä ja edistää elinikäistä oppimista ja koulutuksellisen tasa-arvon toteuttamista inklusiivisten periaatteiden mukaisesti;

- 3) toteuttaa lapsen leikkiin, liikkumiseen, taiteisiin ja kulttuuriperintöön perustuvaa monipuolista pedagogista toimintaa ja mahdollistaa myönteiset oppimiskokemukset;
- 4) varmistaa kehittävä, oppimista edistävä, terveellinen ja turvallinen varhaiskasvatusympäristö;
- 5) turvata lasta kunnioittava toimintatapa ja mahdollisimman pysyvät vuorovaikutussuhteet lasten ja varhaiskasvatushenkilöstön välillä;
- 6) antaa kaikille lapsille yhdenvertaiset mahdollisuudet varhaiskasvatukseen, edistää yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa sekä antaa valmiuksia ymmärtää ja kunnioittaa yleistä kulttuuriperinnettä sekä kunkin kielellistä, kulttuurista, uskonnollista ja katsomuksellista taustaa;
- 7) tunnistaa lapsen yksilöllisen tuen tarve ja järjestää tarkoituksenmukaista tukea varhaiskasvatuksessa tarpeen ilmettyä tarvittaessa monialaisessa yhteistyössä;
- 8) kehittää lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja, edistää lapsen toimimista vertaisryhmässä sekä ohjata eettisesti vastuulliseen ja kestävään toimintaan, toisten ihmisten kunnioittamiseen ja yhteiskunnan jäsenyyteen;
- 9) varmistaa lapsen mahdollisuus osallistua ja saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin;
- 10) toimia yhdessä lapsen sekä lapsen vanhemman tai muun huoltajan kanssa lapsen tasapainoisen kehityksen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin parhaaksi sekä tukea lapsen vanhempaa tai muuta huoltajaa kasvatustyössä.

Varhaiskasvatuksessa noudatetaan henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista ja mitoituksista annettuja säädöksiä. Kunnan käytettävissä on oltava varhaiskasvatuksessa esiintyvää tarvetta vastaavasti varhaiskasvatuksen erityisopettajan palveluja.

Lapsia suojataan väkivallalta, kiusaamiselta ja muulta häirinnältä suunnitelmallisen ennaltaehkäisemisen sekä välittömän puuttumisen avulla. Turvallisuuden edistämisen tulee olla suunnitelmallista ja säännöllisesti arvioitua.

Kunnan on varhaiskasvatusta järjestäessään toimittava yhteistyössä opetuksesta, liikunnasta ja kulttuurista, sosiaalihuollosta, lastensuojelusta, neuvolatoiminnasta ja muusta terveydenhuollosta vastaavien sekä muiden tarvittavien tahojen kanssa. Varhaiskasvatuksen henkilöstöä velvoittavat myös säännökset, jotka koskevat sosiaalihuoltopalveluihin ohjaamista ja lastensuojeluilmoituksen tekemistä.”

Nousiaisten kunnassa varhaiskasvatusta järjestetään perhepäivähoidossa ja päiväkodeissa. Päiväkotia Nuppulassa toimii vuorohoitoryhmä sekä pienennetty ryhmä. Varhaiskasvatusjohtaja ja varhaiskasvatusohjaaja tekevät lasten sijoituspäätökset päiväkoteihin ja perhepäivähoitoon.

Esiopetusta järjestetään perusopetuksen alaisena toimintana koulujen yhteydessä. Esiopetuksen täydentävää varhaiskasvatusta järjestetään Henrikin yhtenäiskoululla, Kirkonpiirin koululla sekä tarvittaessa päiväkodeissa ja perhepäivähoidossa.

Vuorohoitoa tarvitsevien esioppilaiden esiopetusta täydentävä varhaiskasvatus järjestetään Nuppulan päiväkodissa.

Ruotsinkielisten lasten varhaiskasvatus järjestetään tarvittaessa ostopalveluna seudullisesti tai yksityisen palveluntuottajan kanssa. Viittomakieltä käyttävälle voidaan tarvittaessa palkata viittomakieltä osaava avustaja.

Kiertävä varhaiskasvatuksen erityisopettaja (kveo) vastaa koko kunnan varhaiskasvatuksen erityisopetuksesta ja tarvittaessa konsultoi esiopetuksessa. Päiväkotitoiminta Nuppulan päiväkodissa toimii oma varhaiskasvatuksen erityisopettaja (veo), joka vastaa pienennetyn ryhmän erityiskasvatuksesta sekä 11 vuotisten oppivelvollisten esiopetuksesta.

Nousiaisten varhaiskasvatuksessa on käytössä laatukäsikirja, jota päivitetään joka toinen vuosi. Varhaiskasvatuksessa on käytössä myös toimintaohje kiusaamisen ehkäisyyn, puuttumiseen ja seurantaan (kts. laatukäsikirja). Perhepäivähoitoon ja jokaiseen päiväkotiin on laadittu oma pelastus- ja turvallisuussuunnitelma.

Yhteistyötä tehdään neuvolan kanssa täyttämällä mm. lapsesta ICF-lomakkeet 3-5- vuotiaan lapsen neuvolakäyntiä varten. Kaikille 3-vuotiaalle tehdään Hali-arviointi ja tarvittaessa 5-vuotiaalle Kehu-arviointi, jotka toimitetaan neuvolaan vanhempien luvalla. Kun lapsesta herää huoli, lapsen tuen tarpeet tuodaan tiedoksi neuvolan kuntoutustyöryhmään huoltajien luvalla. Tuen arvioimisen jälkeen lapselle laaditaan tarvittava tukisuunnitelma tai kuntoutussuunnitelma. Neuvolan lisäksi perheneuvola ja lastensuojelu toimivat konsulttoivina yhteistyökumppaneina, joilta varhaiskasvatuksen henkilöstö voi kysyä lisätietoa anonyymisti lapsen hyvinvointiin, kasvuun ja kehitykseen liittyvissä asioissa.

Yhteistyötä tehdään myös koulujen, seurakunnan ja vapaa-aikatoimen kanssa. Lisäksi varhaiskasvatuksen on mahdollista osallistua kirjasto- ja kulttuuritoimen järjestämiin tapahtumiin, kuten satutunteihin, konsertteihin ja teatteriesityksiin.

2.2 Varhaiskasvatuksen toimintamuodot

”Varhaiskasvatuksen toimintamuodot ovat päiväkotitoiminta, perhepäivähoito sekä avoin varhaiskasvatustoiminta. Varhaiskasvatuslain ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tavoitteet ohjaavat kaikkia varhaiskasvatuksen toimintamuotoja. Varhaiskasvatuslaissa määritellään, mitkä lain kohdat koskevat avointa varhaiskasvatusta. Varhaiskasvatuksen toimintamuodot eroavat toisistaan. Esimerkiksi oppimisympäristöt, resurssit, henkilöstön koulutus ja kelpoisuusvaatimukset, henkilöstörakenne, lapsiryhmien koko sekä lasten ja henkilöstön välinen suhdeluku vaihtelevat. Eri toimintamuotojen ominaispiirteet otetaan huomioon paikallista varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa ja tavoitteita täsmennetään toimintamuolettain.

On tärkeää, että huoltajat saavat riittävästi tietoa kaikkien toimintamuotojen sisällöistä ja ominaispiirteistä. Kunnan on järjestettävä ohjausta ja neuvontaa huoltajille tarjolla olevista varhaiskasvatuspalveluista. Tarvittaessa huoltajan kanssa keskustellaan siitä, mikä varhaiskasvatuksen toimintamuoto ja laajuus vastaavat lapsen tarpeita ja etua. Neuvontaa ja ohjausta annetaan varhaiskasvatuspalveluihin hakeuduttaessa, sekä lapsen jo ollessa palvelujen piirissä.

Päiväkodeissa toiminta on ryhmämuotoista. Lapsiryhmät voidaan muodostaa eri tavoin ottaen huomioon esimerkiksi lasten ikä, sisarussuhteet tai tuen tarve. Ryhmien tulee olla pedagogisesti tarkoituksenmukaisia ja niiden muodostamisessa noudatetaan henkilöstön mitoitukseen ja ryhmien enimmäiskokoon sekä tukeen liittyviä säännöksiä.

Perhepäivähoito on pienessä ryhmässä toteutettavaa varhaiskasvatusta. Sitä järjestetään perhepäiväkodissa, joka voi olla yksityiskoti tai muu kodinomainen hoitopaikka. Perhepäivähoitoa voidaan järjestää yhden tai kahden hoitajan toteuttamana tai erityistapauksissa kolmen hoitajan yhteisesti toteuttamana varhaiskasvatuksena.

Vuorohoitoa on järjestettävä tarpeen mukaisessa laajuudessa lapselle, joka tarvitsee sitä huoltajan työssäkäynnin tai opiskelun vuoksi. Vuorohoitoa voidaan järjestää iltaisin, viikonloppuisin ja öisin päiväkotitoimintana tai perhepäivähoitona. Vuorohoidossa lasten osallistuminen varhaiskasvatukseen on usein epäsäännöllistä. Tämä tulee huomioida pedagogisen toiminnan ja lapselle annettavan tuen suunnittelussa ja toteuttamisessa.”

Nousiaisten kunnassa toimii kolme kunnan omaa päiväkotia. Päiväkotia Nuppulassa toimii vuorohoitoryhmä ja pienennetty ryhmä 3-6 vuotiaille. Vuorohoitoryhmässä järjestetään vuorohoitoa klo 17.00 - 6.15 välisenä aikana päivätoiminnan lisäksi. Lisäksi Henrikin yhtenäiskoulussa ja Kirkonpiirin koulussa järjestetään esiopetuksen täydentävää varhaiskasvatusta. Nousiaisten kunnassa toimii 11 perhepäivähoitajaa. Varhaiserityiskasvatusta annetaan jokaisessa päiväkodin ryhmässä ja perhepäivähoidossa lapsen tarpeen mukaisesti.

Nousiaisten kunnan alueella toimivien päiväkotien ja perhepäivähoidon välisiä yhteistyömuotoja ovat erilaiset yhteiset tapahtumat, kuten retket, teatteriesitykset, liikuntatapahtumat, henkilöstön koulutukset ja virkistäytymiset. Päiväkodit toimivat myös perhepäivähoidon varahoitopaikkana perhepäivähoitajan lomien aikana. Päiväkotien välillä pyritään yhteistyöhön mahdollisuuksien mukaan myös sisäisin sijaisjärjestelyin. Päiväkodit toimivat esioppilaiden täydentävän varhaiskasvatuksen varahoitopaikkoina koulujen loma-aikoina, jolloin myös esiopetuksen täydentävässä varhaiskasvatuksessa työskentelevät lastenhoitajat siirtyvät tarvittaessa päiväkoteihin.

2.3 Varhaiskasvatus osana lapsen kasvua ja oppimisen polkua

”Varhaiskasvatus on tärkeä osa lapsen kasvun ja oppimisen polkua. Varhaiskasvatus luo perustaa elinikäiselle oppimiselle. Lapset tuovat varhaiskasvatukseen mukanaan aiemman elämäkokemuksensa, jossa merkittävänä tekijänä ovat huoltajien ja lasten väliset vuorovaikutus- ja kiintymyssuhteet. Henkilöstön tehtävänä on luoda luottamuksellinen suhde lapseen. Huoltajien ja henkilöstön välinen yhteistyö tuo lasten elämään jatkuvuutta ja turvallisuutta. Sovittaessa lapsen varhaiskasvatuksen tavoitteista avoin, arvostava ja tasavertainen kohtaaminen on tärkeää. Säännöllinen yhteistyö on oleellista, jotta perheiden ja henkilöstön yhteinen kasvatustehtävä muodostaa lapsen kannalta mielekkään kokonaisuuden.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä luo yhteistyön rakenteet ja tiedon siirron käytännöt, joiden avulla siirtymät kotoa varhaiskasvatukseen, varhaiskasvatuksen aikana sekä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja sieltä perusopetukseen ovat mahdollisimman sujuvia. Siirtymävaiheissa tehdään huoltajan kanssa yhteistyötä lapsen edun mukaisesti. Tietojen siirtämisessä voidaan hyödyntää varhaiskasvatuksen aikana koottuja dokumentteja, joissa kuvataan lapsen kehitystä ja oppimista, sekä lapselle laadittua varhaiskasvatussuunnitelmaa. Tiedon siirrosta noudatetaan voimassa olevia säädöksiä.”

Lapsen vaihtaessa varhaiskasvatuspaikkaa Nousiaisten kunnan sisällä tai siirtyessä toiselle paikkakunnalle, lapsen tiedonsiirtona toimii lapsen varhaiskasvatussuunnitelma. Tarvittaessa lapsen asioissa voidaan järjestää myös siirtopalaveri.

Lapsen hoitosuhteen alkaessa noudatetaan varhaiskasvatuksen laatukäsikirjan mukaista hyvän alun polkua. Lapsesta hankitaan tietoa huoltajaa haastatteleamalla (alkuhaastattelulomake) ja keskustelemalla lapsesta. Heti hoidon alussa huoltaja täyttää lapsesta esitietolomakkeen. Lapsen tarvitseman tuen kartoittamiseksi yhteistyötä tehdään tarvittaessa neuvolan kanssa.

Lapsen siirtyessä esiopetukseen perhepäivähoidosta tai päiväkodista, varhaiskasvatuksen erityisopettaja välittää lapsen vasut esiopetukseen. Tarvittaessa järjestetään siirtopalaveri. Tulevilla esioppilailla on tutustumispäivä ennen esiopetuksen alkamista, jolloin lapsi saa tutustua esikoulun tiloihin ja opettajaan. Tukea tarvitsevan lapsen osalta varhaiskasvatuksen erityisopettaja kutsuu tarvittaessa esiopettajan mukaan tukisuunnitelman arviointipalaveriin ennen esiopetuksen alkamista. Tarvittaessa tehdään monialaista yhteistyötä huoltajien luvalla.

2.4 Arvoperusta

"Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden arvoperustan yleisperiaatteina ovat lapsen edun ensisijaisuus, lapsen oikeus hyvinvointiin, huolenpitoon ja suojeluun, lapsen mielipiteen huomioon ottaminen sekä yhdenvertaisen ja tasa-arvoisen kohtelun vaatimus, inklusiiviset periaatteet ja lapsen syrjäntäkielto YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksen, varhaiskasvatustlain ja YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen mukaisesti.

Lapsuuden itseisarvo

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on suojella ja edistää lasten oikeutta hyvään ja turvalliseen lapsuuteen. Varhaiskasvatus perustuu käsitykseen lapsuuden itseisarvosta. Jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena kuin hän on. Jokaisella lapsella on oikeus tulla kuulluksi, nähdyksi, huomioon otetuksi ja ymmärretyksi omana itsenään sekä yhteisönsä jäsenenä."

Nousiaisten kunnan varhaiskasvatuksen avainsanoja ovat turvallisuus, perushoidon laadukas toteutus, lapsen kohtaaminen, havainnoiminen sekä lapsen aito kuuntelu. Lapsi on arvokas omana itsenään ja hän saa kokea olonsa hyväksytyksi. Tärkeää on myös aikuisen aito läsnäolo sekä läheisyys.

Ihmisenä kasvaminen

"Varhaiskasvatus perustuu elämän, kestävän elämäntavan ja ihmisoikeuksien kunnioittamiseen sekä ihmisarvon loukkaamattomuuteen. Henkilöstö tukee lasten kasvua ihmisyyteen, jota kuvaa pyrkimys totuuteen, hyvyyteen ja kauneuteen sekä oikeudenmukaisuuteen ja rauhaan. Varhaiskasvatuksessa arvostetaan sivistystä, mikä ilmenee tavassa suhtautua itseän, muihin ihmisiin, ympäristöön ja tietoon sekä tavassa ja tahdossa toimia oikein. Henkilöstö ohjaa lapsia toimimaan arvoperustan mukaisesti sekä keskustelemaan arvoista ja ihanteista. Varhaiskasvatuksessa kiusaamista, rasismia tai väkivaltaa ei hyväksytä missään muodossa eikä keneltäkään."

Varhaiskasvatuksessa luodaan lämmin, luottamuksellinen ja turvallinen kasvatusilmapiiri. Lasta kannustetaan yrittämään parhaansa ja oppimaan uutta erehdyksiä sallivassa ilmapiirissä. Toiminnassa varmistetaan, että lapsen oppimisen motivaatio syntyy onnistumisen kokemusten kautta. Päivittäisissä tilanteissa vahvistetaan lapsen itseluottamuksen kehittymistä sekä sosiaalisia taitoja. Tavoitteena on, että lapselle kehittyy hyvä itsetunto, mikä saavutetaan kokemuksella oman elämän hallinnasta. Näin ollen keskiössä on paitsi empaattisuus ja kyky nähdä oman toiminnan seuraukset, myös mahdollisuus aktiiviseen toimijuuteen.

Lapsen oikeudet

”Lapsella on oikeus ilmaista itseään, mielipiteitään ja ajatuksiaan sekä tulla ymmärretyksi niillä ilmaisun keinoilla, joita hänellä on. Jokaisella lapsella on oikeus hyvään opetukseen, huolenpitoon ja kannustavaan palautteeseen. Lapsella on oikeus leikkiä, oppia leikkien ja iloita oppimastaan sekä rakentaa käsitystä itsestään, identiteetistään ja maailmasta omien lähtökohtiensa mukaisesti. Lapsella on oikeus yhteisöllisyyteen ja ryhmään kuulumiseen. Lapsella on oikeus saada riittävää ja oikea-aikaista tukea varhaiskasvatuksessa. Lapsella on oikeus saada tietoa monipuolisesti, käsitellä tunteita ja ristiriitoja sekä kokeilla ja opetella uusia asioita.”

Lapsella on oikeus olla oma itsensä muiden oikeuksia kunnioittaen. Tavoitteena on kohtaaminen, jossa lapsi kokee tulevansa kuulluksi ja hyväksytyksi omana itsenään. Varhaiskasvatuksessa lapselle taataan turvallinen kasvuympäristö, säännöllinen arki ja perushoito sekä monipuolisesti mahdollisuuksia itsensä ilmaisuun. Toiminnassa ja sen kehittämisessä otetaan huomioon lapsen mielipide ja toiveet.

Yhdenvertaisuus, tasa-arvo ja moninaisuus

”Varhaiskasvatus edistää suomalaisen yhteiskunnan demokraattisia arvoja, kuten yhdenvertaisuutta, tasa-arvoa ja moninaisuutta. Lapsilla tulee olla mahdollisuus kehittää taitojaan ja tehdä valintoja esimerkiksi sukupuolesta, syntyperästä, kulttuuritaustasta tai muusta henkilöön liittyvistä syistä riippumatta. Henkilöstön tulee luoda moninaisuutta kunnioittava ilmapiiri. Varhaiskasvatus rakentuu moninaiselle kulttuuriperinnölle, joka muotoutuu edelleen lasten, heidän huoltajiensa sekä henkilöstön vuorovaikutuksessa.”

Lasta kohdellaan tasa-arvoisesti huomioiden hänen yksilölliset tarpeensa ja kehitystasonsa noudattaen inklusion periaatetta. Varhaiskasvatuksen suunnittelussa huomioidaan perheiden moninaisuus sekä lapsen yksilölliset piirteet. Nousiaisten kunnan luonnon läheisyys ja kulttuurihistoria rikastuttavat toimintaa.

Perheiden monimuotoisuus

”Ammatillinen, avoin ja kunnioittava suhtautuminen monimuotoisiin perheisiin ja perheiden erilaisiin kieliin, kulttuureihin, katsomuksiin ja uskontoihin, perinteisiin sekä kasvatusnäkemyskiin luo edellytyksiä hyvälle kasvatusyhteistyölle. Lasten perheidentiteettiä ja perhesuhteita tuetaan siten, että jokainen lapsi voi kokea oman perheensä arvokkaaksi.”

Perheiden toiveita, ajatuksia ja mielipiteitä kuunnellaan varaamalla aikaa keskustelulle huoltajien kanssa. Ehdotusten ja toiveiden huomioiminen sekä mahdollinen toteutus tapahtuu resurssien puitteissa ja asioista yhdessä sopien. Monikulttuuristen perheiden huoltajien osallistamista lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen tuetaan esimerkiksi

tukipalvelujen avulla. Kunnioitamme eri kulttuureista tulevien perheiden elämänkatsomusta. Jokainen lapsi saa kokea, että juuri hänen perheensä on hyvä ja arvokas sellaisenaan.

Terveellinen ja kestävä elämäntapa

”Varhaiskasvatuksen tehtävänä on ohjata lapsia terveyttä ja hyvinvointia edistäviin elämäntapoihin. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia kehittää tunnetaitojaan ja esteettistä ajatteluaan. Varhaiskasvatuksessa tunnistetaan ja noudatetaan kestävä elämäntavan periaatteita niin, että sosiaalinen, kulttuurinen, taloudellinen ja ekologinen ulottuvuus huomioidaan. Varhaiskasvatus luo perustaa ekososiaaliselle sivistykselle niin, että ihminen ymmärtää ekologisen kestävyuden olevan edellytys sosiaaliselle kestävyydelle ja ihmisoikeuksien toteutumiselle.”

Lasta opetetaan toimimaan yhteiskunnan vastuullisena jäsenenä. Lasta ohjataan terveellisiin ruokailutottumuksiin ja liikkumiseen. Liikkuminen on terveyden ja hyvinvoinnin perusta, joka tuo iloa elämään. Liikkumisessa hyödynnämme läheisiä liikuntatiloja ja metsämaastoja. Liikkumisen avulla lapset rohkaistuvat kokeilemaan rajojaan ja taitojaan. Lapsia kannustetaan huolehtimaan itsestään, toisistaan ja ympäristöstään. Opetamme lasta ymmärtämään kokonaisvaltaisesti elämäntapojen ja tottumusten syy-seuraussuhteet sekä niiden vaikuttavuuden ihmisen hyvinvointiin.

Varhaiskasvatuksessa toimimme kestävä kehityksen oppien mukaan. Hyödynnämme askarteluissa kierrätysmateriaaleja sekä lähiluonnon materiaaleja. Kierrätyksen ja ympäristön huomioiminen ovat osa jokapäiväistä toimintaa.

2.5 Oppimiskäsitys

”Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on laadittu perustuen oppimiskäsitykseen, jonka mukaan lapset kasvavat, kehittyvät sekä oppivat vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja lähiympäristön kanssa. Oppimiskäsitys pohjautuu myös näkemykseen lapsesta aktiivisena toimijana. Lapset ovat synnynnäisesti uteliaita ja haluavat oppia uutta, kerrata ja toistaa asioita. Oppiminen on kokonaisvaltaista ja sitä tapahtuu kaikkialla. Siinä yhdistyvät tiedot, taidot, toiminta, tunteet, aistihavainnot, keholliset kokemukset, kieli ja ajattelu. Oppimista tapahtuu muun muassa lasten havainnoidessa ja tarkkaillessa ympäristöään sekä jäljitellessä muiden toimintaa. Lapset oppivat myös leikkien, liikkuen, tutkien, erilaisia työtehtäviä tehden, itseään ilmaisten sekä taiteisiin perustuvassa toiminnassa.

Leikki on varhaiskasvatusikäisten lasten oppimiselle merkityksellistä. Se on lasta motivoivaa ja iloa tuottavaa toimintaa, jossa lapset samalla oppivat monia taitoja ja omaksuvat tietoa.

Varhaiskasvatuksessa tulee ymmärtää leikin itseisarvo lapselle sekä sen pedagoginen merkitys oppimisessa ja lasten kokonaisvaltaisessa kehityksessä ja hyvinvoinnissa.”

Varhaiskasvatuksessa ylläpidetään vuorovaikutteista kasvatus- ja oppimiskulttuuria. Lasta kuunnellaan ja hänen tarpeensa huomioidaan. Toimintaa toteutetaan pienryhmissä, joissa sensitiivinen ja läsnä oleva aikuinen havainnoi ja tukee lasta sekä toimii pedagogisesti koko päivän ajan. Lapselle mahdollistetaan omaehtoinen, pitkäkestoinen leikki, jota aikuinen laajentaa ja kannattelee tarvittaessa. Leikin häiritsemistä ja katkaisemista vältetään. Leikissä lapsi toimii juuri omalle kehitys- ja taitotasolleen optimaalisella tavalla. Aikuinen ohjaa lasta tämän yksilöllisellä kehityksenvyöhykkeellään huomioiden henkilökohtaiset mielenkiinnon kohteet, jolloin lapsen motivaatio oppimiseen on parhaimmillaan. Tehtävät ja sisällöt ovat kunkin lapsen kyvyille juuri sopivia, eivät liian helppoja tai vaikeita. Monimuotoisia elämyksiä ja kokemuksia tarjoava, lapsen omaa kysyvää ja tutkivaa aktiivisuutta tukeva oppimisympäristö motivoi lasta oppimaan.

2.6 Pedagogisesti painottunut kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuus

“Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa pedagogiikka perustuu määriteltyyn arvoperustaan, käsitykseen lapsesta, lapsuudesta sekä oppimisesta. Pedagogiikalla tarkoitetaan monitieteiseen, erityisesti kasvatus- ja varhaiskasvatustieteelliseen tietoon perustuvaa, ammatillisesti johdettua ja ammattihenkilöstön toteuttamaa suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa lasten hyvinvoinnin ja oppimisen toteuttamiseksi. Se näkyy varhaiskasvatuksen toimintakulttuurissa, oppimisympäristössä sekä kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuudessa. Pedagogiikan painottuminen varhaiskasvatuksen kokonaisuudessa edellyttää pedagogista asiantuntemusta sekä henkilöstön yhteistä ymmärrystä siitä, miten lasten oppimista ja hyvinvointia voidaan parhaalla tavalla edistää.

Varhaiskasvatus toteutuu henkilöstön, lasten ja ympäristön vuorovaikutuksessa, jossa kasvatus, opetus ja hoito muodostavat eheän kokonaisuuden. Näitä kolmea ulottuvuutta voidaan tarkastella käsitteellisesti erillisinä, mutta käytännön toiminnassa ne nivoutuvat yhteen. Tämä mahdollistaa kokonaisvaltaisen lähestymistavan lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämisessä. Kasvatus, opetus ja hoito painottuvat eri tavoin eri-ikäisten lasten toiminnassa sekä varhaiskasvatuksen eri toimintamuodoissa.”

Varhaiskasvatuksen pedagogiikkaa suunnitellaan ja toteutetaan niin, että se kohtaa mahdollisimman hyvin lapsen ja perheiden toiveet sekä tarpeet. Toiminnassa huomioidaan kuitenkin annetut resurssit ja raamit. Varhaiskasvatus tapahtuu yhdessä asetettujen tavoitteiden mukaisesti. Varhaiskasvatustyöjärjestelmä vastataan lapsen tarpeita mm. havainnoimalla ja kuuntelemalla lasta, antamalla lapselle aikaa, tilaa ja välineitä sekä

aikuisen tukea. Pedagogista toimintaa arvioidaan jatkuvasti refleктоimalla. Lapsen kokonaisvaltainen hyvinvointi toteutetaan yhteistyössä huoltajien, kasvatushenkilöstön ja muiden mahdollisten yhteistyötahojen kanssa.

Nousiaisissa lapsen ja kunnan varhaiskasvatussuunnitelma toimii työvälineenä, joka ohjaa pedagogista toimintaa ja tukee yksittäisen lapsen kasvua ja kehitystä. Reflektion ja arvioinnin kautta voidaan kehittyä ja muuttaa toimintaa lapsen ja lapsiryhmän tarpeita vastaavaksi. Toiminnan läpinäkyvyys ja arviointi luovat mahdollisuuden yhdessä oppimiseen ja oppimisen iloon.

2.7 Laaja-alainen osaaminen

“Varhaiskasvatuksessa luodaan pohjaa lasten laaja-alaiselle osaamiselle. Laaja-alainen osaaminen muodostuu tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon kokonaisuudesta. Osaaminen tarkoittaa myös kykyä käyttää tietoja ja taitoja sekä toimia tilanteen edellyttämällä tavalla. Tietojen ja taitojen käyttämiseen vaikuttavat lasten omaksumat arvot ja asenteet sekä tahto toimia. Laaja-alaisen osaamisen tarve nousee ympäröivän maailman muutoksista. Ihmisenä kasvaminen, opiskelu, työnteko sekä kansalaisena toimiminen nyt ja tulevaisuudessa edellyttävät tiedon- ja taidonalat ylittävää ja yhdistävää osaamista. Osaamisen kehittyminen alkaa varhaislapsuudessa ja jatkuu läpi elämän.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa kuvataan kuusi toisiinsa liittyvää laaja-alaisen osaamisen

osa-aluetta:

- ajattelu ja oppiminen
- kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu
- itsestä huolehtiminen ja arjen taidot
- monilukutaito
- digitaalinen osaaminen
- osallistaminen ja vaikuttaminen

Ajattelu ja oppiminen

“Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja ympäristön kanssa ja muodostavat perustan muun osaamisen kehittymiselle ja elinikäiselle oppimiselle. Tiedon hankinta, jäsentäminen ja uuden luominen edellyttävät luovaa ja kriittistä ajattelua, jonka perustaa luodaan varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tukea lasten ajattelun ja oppimisen taitoja.”

Aikuinen toimii lapsen innostavana oppaana ajattelun ja oppimisen maailmaan. Hän toimii itse aktiivisena ja aktivoivana vuorovaikutuskumppanina, ympäristöstään kiinnostuneena ja

tiedonhaluisena mallina. Kieli on kaiken ajattelun ja oppimisen edellytys, joten oppimisympäristössä kiinnitämme paljon huomiota monipuolisen, kuvailevan sanaston ja käsitteiden käyttöön arjen kaikissa tilanteissa (arjen pedagogiikka).

Lapsi nähdään liikkuvana ja leikkivänä, kasvuympäristössään saamiensa kokemusten ja mallien kautta omaa oppimistaan ja ajatteluaan aktiivisesti rakentavana toimijana.

Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu

"Lapset kasvavat kulttuurisesti, kielellisesti ja katsomuksellisesti moninaisessa maailmassa. Tämä korostaa sosiaalisten ja vuorovaikutustaitojen sekä kulttuurisen osaamisen merkitystä. Osaamiseen kuuluu taito kuunnella, tunnistaa ja ymmärtää eri näkemyksiä sekä kyky reflektoida omia arvoja ja asenteita. Vuorovaikutustaidoilla sekä kyvyllä ilmaista itseään ja ymmärtää muita on tärkeä merkitys identiteetille, toimintakyvylle ja hyvinvoinnille. Toimiva vuorovaikutus erilaisista kulttuuri- ja katsomustaustoista tulevien ihmisten kanssa edellyttää oman ja muiden kulttuurin ja katsomuksellisen taustan ymmärtämistä ja kunnioittamista. Varhaiskasvatuksen tehtävä on edistää lasten kulttuurista osaamista sekä heidän vuorovaikutus- ja ilmaisutaitojaan."

Lasta tuetaan kulttuurisessa osaamisessa. Aikuinen toimii erilaisia kulttuurisia näkemyksiä kunnioittavana ja huomioon ottavana roolimallina pitäen jokaisen lapsen ja perheen kulttuuria, katsomusta ja kieltä yhtä arvokkaina. Yhteistyötä tehdään esim. Moisiokodin, koulujen, seurakunnan ja mahdollisten eri kulttuurien edustajien kanssa. Kulttuurista identiteettiä vahvistetaan tarjoamalla kotiseututietoutta ja kokemuksen oman kielen sekä kulttuurin tärkeydestä ja arvokkuudesta. Lasten näkemyksiä ja mielipiteitä kuuntelemalla osoitetaan mielipiteenvaihdon ja yhteisen pohdinnan merkitys yhteistoiminnalle. Lapsi nähdään hyville vaikutteille avoimena, omien kokemusten kautta ymmärrystään rakentavana (ja hyvää tahtovana) tulevaisuuden toimijana.

Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot

"Itsestä huolehtimiseen, terveyteen ja turvallisuuteen liittyvät taidot ovat kaikille tärkeitä. Varhaiskasvatuksen tehtävä on vahvistaa lasten hyvinvointiin ja turvallisuuteen liittyviä taitoja sekä ohjata heitä tekemään kestävän elämäntavan mukaisia valintoja. Varhaiskasvatuksessa tuetaan lasten myönteistä suhtautumista tulevaisuuteen."

Lasta ohjataan hyvinvointiin ja turvallisuuteen liittyvissä itsestä huolehtimisen- ja arjen taidoissa. Aikuinen toimii itsestään ja ympäristöstään huolehtivana roolimallina.

Opetuksessa ja kasvatuksessa hyödynnetään lapsen arkipäivän käytännönläheisiä mahdollisuuksia kuten ruokailutilanteita, siirtymätilanteita ja ympäristössä liikkumista. Lapsen kanssa harjoitellaan esimerkiksi pukeutumista sään mukaan, hyviä ruokailutapoja,

tavaroiden ja muiden välineiden paikalleen laittamista sekä rikkoutuneiden tavaroiden korjaamista. Lasta ohjataan käsien pesuun aina ennen ruokailua ja wc-käynnin jälkeen. Ruokailun jälkeen huolehditaan suuhygieniasta jakamalla lapsille xylitol-pastilleja. Päivälepo, ulkoilu ja liikunta kuuluvat päivittäiseen ohjelmaan. Lasta opetetaan liikkumaan liikenteessä turvallisesti, liikennesääntöjen mukaisesti. Lapsia ohjataan viemään roskat roskikseen. Toiminnassa hyödynnetään kierrätystä ja kiinnitetään huomioita sähkön sekä veden järkevään käyttöön.

Huomiota kiinnitetään erityisesti lasten sosiaalisiin taitoihin ryhmässä. Ryhmälle luodaan lasten kanssa yhdessä toimimisen säännöt. Aikuinen sanoittaa arjessa sekä omia, että lasten tunteita edesauttaen empatiakyvyn kehitystä. Tunnekasvatuksessa hyödynnetään lisäksi draamallisia menetelmiä, satuja, tarinoita, (nukke)näytelmiä, elokuvia ja kasvatuksellista keskustelua sekä erilaisia tunnetaitokasvatuksen valmiita materiaaleja.

Monilukutaito ja digitaalinen osaaminen

”Monilukutaitoa tarvitaan lasten ja perheiden arjessa, vuorovaikutuksessa sekä yhteiskunnallisessa osallistumisessa. Monilukutaito edistää lasten kasvatuksellista ja koulutuksellista tasa-arvoa. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tukea näiden taitojen kehittymistä.

Monilukutaidolla tarkoitetaan erilaisten viestien tulkinnan ja tuottamisen taitoja. Monilukutaidon perustana on laaja tekstikäsitys, jonka mukaan erilaiset tekstit voivat olla muun muassa kirjoitetussa, puhutussa, audiovisuaalisessa tai digitaalisessa muodossa.

Digitaalisuus on osa yhteiskuntaa, jossa lapsi kasvaa. Digitaalista osaamista tarvitaan ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa, yhteiskunnassa toimimisessa ja oppimisessa. Digitaalisen osaamisen vahvistaminen edistää lasten koulutuksellista tasa-arvoa. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on yhteistyössä kotien kanssa tukea lapsen ymmärrystä digitaalisuudesta.

Lasten kanssa tutkitaan ja havainnoidaan digitaalisuuden roolia arkielämässä. Digitaalisia välineitä, sovelluksia ja ympäristöjä hyödynnetään dokumentoinnissa, leikeissä, vuorovaikutuksessa, peleissä, tutkimisessa, liikkumisessa sekä taiteellisessa kokemisessa ja tuottamisessa.”

Lasten kanssa luetaan kirjoja ja loruja. Omien tarinoiden ja lorujen keksimistä harjoitellaan mm. saduttamalla, kuvakerronnalla ja keskustelemalla. Aikuisen ohjaamana keskustellaan ajankohtaisista aiheista. Lasten kanssa tutustutaan mahdollisuuksien mukaan erilaisiin viestintävälineisiin, esimerkiksi tietokoneeseen, sanomalehtiin, televisioon ja radioon. Lasten monilukutaitoa kehitetään esim. valokuvauksen, animaatioiden ja tablettitietokoneen käytön avulla. Lisäksi voidaan hyödyntää kirjaston ja elokuvateatterin tarjontaa.

Lasten käytössä on erilaisia välineitä monilukutaidon ja digitaalisen taitojen kehittämiseen, kuten esimerkiksi tablettitietokoneet, kännykkäkamera, ruutu ja tietokone. Valokuvaamisen

ja videoinnin avulla dokumentoidaan lasten tekemiä havaintoja ympäristöstään. Lapset voivat etsiä tietoa, pelata digitaalisia oppimispelejä, kuunnella musiikkia ja satuja tablettitietokoneelta yhdessä aikuisen kanssa. Aikuinen tarjoaa kaikille lapsille samanlaiset mahdollisuudet kehittää omaa digitaalista osaamistaan. Henkilöstön digiosaamista kehitetään mm. innovatiivisen oppimisympäristöjen edistämishankkeessa ja koulutuksen avulla.

Osallistuminen ja vaikuttaminen

”Aktiivinen ja vastuullinen osallistuminen ja vaikuttaminen luovat perustan demokraattiselle ja kestäväälle tulevaisuudelle. Tämä edellyttää yksilöltä taitoa ja halua osallistua yhteisön toimintaan sekä luottamusta omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa. Lasten oikeuksiin kuuluvat kuulluksi tuleminen ja osallisuus omaan elämään vaikuttavissa asioissa. Varhaiskasvatuksessa kunnioitetaan näitä demokratian toteutumisen keskeisiä periaatteita. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tukea lasten kehittyviä osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja sekä kannustaa oma-aloitteisuuteen.”

Aikuinen kannustaa omalla esimerkillään lapsia osallistumaan ja vaikuttamaan ympäristössään. Hän kunnioittaa ja huomioi lapsilta, huoltajilta ja työyhteisöstä nousevia näkökulmia osoittaen, että jokaisella on mahdollisuus vaikuttaa omaan elämään. Neuvottelemisen taitoja harjoitellaan antamalla aikaa ja tilaa osapuolten näkökulmille erilaisissa arjen tilanteissa. Lapsella on mahdollisuus olla mukana oppimisympäristön (varhaiskasvatusympäristön fyysiset ja psyykkiset tilat) arvioinnissa ja suunnittelussa.

Lapselle annetaan mahdollisuus osallistua ympäristön muokkaamiseen tarjoamalla esimerkiksi pieniä työtehtäviä. Tehtävät voivat olla tarkkaan rajattuja ja ajan kuluessa kiertäviä ”auttavat kädet” -tehtäviä. Lapset pääsevät osallisiksi toiminnan suunnitteluun, kuten sisältöjen sekä menetelmien valintaan, juhlissa eri työvaiheisiin aiheen valinnasta lavastukseen sekä esitysten suunnitteluun ja toteutukseen.

Osallistamisen menetelminä käytetään esimerkiksi lasten havainnointia, vaihtoehtojen tarjoamista, keskustelua, sanallisia ja kuvallisia kysymyksiä. Mahdollisuutena on myös perustaa lasten parlamentti, jossa voidaan käsitellä lasten aloitteita pidemmältä aikaväliltä. Teemme lapselle näkyväksi erilaisten toimien aiheuttamia syy-seuraussuhteita.

3 VARHAISKASVATUKSEN TOIMINTAKULTTUURI

“Toimintakulttuuri on historiallisesti ja kulttuurisesti muotoutunut tapa toimia, joka muovautuu yhteisön vuorovaikutuksessa. Varhaiskasvatuksen järjestäjän ja varhaiskasvatusta johtavien henkilöiden tehtävänä on luoda edellytykset toimintakulttuurin kehittämiseksi ja arvioinnille varhaiskasvatuksen eri toimintamuodoissa ja yksiköissä. Toimintakulttuurin kehittämisen lähtökohtana on inklusiivinen varhaiskasvatus, jossa kukin lapsi voi toimia, kehittyä ja oppia omana ainutlaatuisena yksilönään sekä yhteisön jäsenenä.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri on kokonaisuus, joka rakentuu muun muassa

- arvoista ja inklusiivisista periaatteista
- työtä ohjaavien normien ja tavoitteiden tulkinnasta
- oppimisympäristöistä ja työtavoista
- yhteistyöstä ja sen eri muodoista
- vuorovaikutuksesta ja ilmapiiristä
- henkilöstön osaamisesta, ammatillisuudesta ja kehittämisotteesta
- johtamisrakenteista ja -käytännöistä
- toiminnan organisoinnista, suunnittelusta, toteuttamisesta ja arvioinnista.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria kehitetään inklusiivisten periaatteiden mukaisesti, ja se liittyy kokonaisvaltaisesti pedagogisen toiminnan toteuttamiseen. Inklusiivinen toimintakulttuuri edistää lasten osallisuutta ja oppimista ja vastaa kaikkien lasten erilaisiin tarpeisiin. Jokaisella lapsella on oikeus kuulua ryhmään, osallistua yhteiseen toimintaan sekä kasvaa omaan potentiaaliinsa vahvuuksien ja myönteisten oppimiskokemusten avulla yhdessä vertaistensa kanssa. Lapsille tarjotaan sopivia oppimisen haasteita, ja heille turvataan tarvittava tuki (luku 5). Oppimisympäristöjä arvioidaan ja kehitetään yhdessä lasten kanssa heille sopiviksi.

3.1 Toimintakulttuurin kehittäminen ja arviointi

“Yhteisön toimintakulttuuri muuttuu jatkuvasti ja sitä arvioidaan ja kehitetään siten, että se tukee varhaiskasvatuksen tavoitteiden toteutumista. Yhteisiin tavoitteisiin sitoutuminen edistää arvoperustan ja oppimiskäsityksen toteutumista. Toimintakulttuurin vaikutusten pohdinta ja sen ei-toivottujen piirteiden tunnistaminen ja korjaaminen ovat tärkeä osa toimintakulttuurin kehittämistä. Jatkuvan kehittämisen perusedellytys on, että henkilöstö ymmärtää oman toimintansa taustalla vaikuttavien arvojen, tietojen ja uskomusten merkityksen sekä osaa arvioida niitä. Kehittämisessä on tärkeää toisia arvostava, koko

yhteisöä osallistava ja luottamusta rakentava dialogi. Varhaiskasvatusta suunniteltaessa, järjestettäessä ja kehitettäessä on ensisijaisesti huomioitava lapsen etu. Lapsen etua on harkittava yksittäisen lapsen, lapsiryhmän ja yleensä lasten kannalta tapaus- ja tilannekohtaisesti.”

Oppiva yhteisö toimintakulttuurin ytimenä

”Varhaiskasvatuksessa toimitaan yhteisönä, jossa lapset ja henkilöstö oppivat yhdessä ja toisiltaan. Oppivassa yhteisössä on tilaa erilaisille mielipiteille ja tunteille. Lapsia ja henkilöstöä kannustetaan rohkeasti jakamaan ajatuksiaan ja kokeilemaan uudenlaisia toimintatapoja. Jatkuvasti toimintaansa arvioiva ja kehittävä yhteisö haastaa itseään sekä tunnistaa ja hyödyntää vahvuuksiaan. Oppivassa yhteisössä arvostetaan kunnioittavaa ja huomaavaista käytöstä. Yhteisö rohkaisee kokeiluun, yrittämiseen ja sinnikkyYTEEN sekä sallii myös erehtymisen. Yhdessä tekeminen ja osallisuuden kokemukset vahvistavat yhteisöä.”

Varhaiskasvatuksessa toimintakulttuurin kehittäminen on yhteinen tavoite. Joustavuus, epämukavuuden sietäminen ja erilaisuuden hyväksyminen ovat kehitettäviä asioita, esim. siirryttäessä ryhmästä toiseen. Henkilökunnan moninaisuus ja erilaisuus nähdään rikkautena. Keskeistä on myös toisen työn arvostaminen. Jokaisella työyhteisön jäsenellä on vastuu yhteistyön oppimisesta. Moniammatillisessa työyhteisössä tietojen ja taitojen jakamisen merkitys korostuu. Koko henkilöstön osaamista kehitetään mm. täydennyskoulutuksien ja kirjallisuuden avulla. Muutoksissa ja uuden oppimisessa pyritään positiivisuuteen ja avoimuuteen. Varhaiskasvatuksessa tiimit ovat rikkaus, jossa jaetaan toisille osaamista, ideoita ja kokemuksia. Tiimien välistä yhteistyötä kehitetään ideoiden jakamisen ja yhdessä tekemisen osalta.

”Leikkiin ja vuorovaikutukseen kannustava yhteisö

Leikkiin kannustavassa toimintakulttuurissa tunnustetaan leikin merkitys lapsen hyvinvoinnille ja oppimiselle. Henkilöstö tunnistaa leikkiä rajoittavia tekijöitä ja kehittää leikkiä edistäviä toimintatapoja ja oppimisympäristöjä. Lapsilla ja henkilöstöllä on mahdollisuus kokea yhdessä tekemisen ja leikin iloa.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuriin kuuluu henkilöstön keskinäinen yhteistyö sekä vuorovaikutus huoltajien ja lähiympäristön kanssa. Yhteisön jäsenet kunnioittavat toisiaan ja arvostavat yhteistyötä. Yhteisö rohkaisee lapsia hyvään vuorovaikutukseen sekä toimimaan ryhmän jäsenenä. Henkilöstö tukee lasten vertaissuhteiden syntymistä ja vaalii ystävyssuhteita. Turvallisessa yhteisössä puututaan ristiriitoihin ja opetellaan rakentavia keinoja niiden ratkaisemiseen.”

Aikuiset kannustavat lapsia leikkimään ja huolehtivat siitä, että leikille löytyy riittävästi aikaa, tila, välineet ja tarvittava ohjaus. Lapsille annetaan mahdollisuus vaikuttaa leikkivalintoihin ja leikkiympäristön muokkaamiseen. Leikkivälineitä uudistetaan ja monipuolistetaan tarpeen ja mahdollisuuksien mukaan. Leikkiä havainnoidaan ja tuetaan systemaattisesti. Lapsia kannustetaan käyttämään leikissä mielikuvitusta ja luovuutta, luontoa ja sen moninaisuutta. Aikuisen sitoutuneisuus ja läsnäolo tukevat lasten pitkäkestoista leikkiä.

Osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo

”Inklusiivisessa toimintakulttuurissa edistetään osallisuutta, yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa kaikessa toiminnassa. Lasten, henkilöstön ja huoltajien aloitteita, näkemyksiä ja mielipiteitä arvostetaan. Tämä edellyttää osallisuutta edistävien toimintatapojen sekä rakenteiden tietoista kehittämistä. Lasten ymmärrys yhteisöstä, oikeuksista, vastuusta ja valintojen seurauksista kehittyy osallisuuden kautta. Osallisuutta vahvistaa lasten sensitiivinen kohtaaminen ja myönteinen kokemus kuulluksi ja nähdyksi tulemisesta. Lasten ja huoltajien osallistuminen toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin edistää osallisuutta. Jokainen henkilöstön jäsen on tärkeä osa kasvatusyhteisöä.”

Ryhmän toimintaan ja sen toteuttamiseen osallistuu jokainen työyhteisön jäsen. Yhdessä tekeminen lisää yhteisöllisyyttä. Tiimi-, viikko- ja suunnittelupalaverit sekä pedagogiset- ja varhaiskasvatuskeskustelut ovat oppimisympäristön ja toiminnan kehittämisen välineitä. Huoltajille annetaan mahdollisuus osallistua toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin varhaiskasvatuskeskustelujen, vanhempainiltojen, kyselyjen ja päivittäisten keskustelujen avulla. Lapsia kuunnellaan ja annetaan mahdollisuus osallisuuden tunteeseen, jonka edellytyksenä on läsnä oleva aikuinen. Nousiaisissa on tehty kiusaamisen ehkäisemisen suunnitelma (Laatukäsikirja, kunnan nettisivut).

Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus

”Varhaiskasvatus on osa kulttuurisesti muuntuvaa ja monimuotoista yhteiskuntaa. Kulttuurinen moninaisuus nähdään voimavarana. Yhteisössä tunnistetaan, että oikeus omaan kieleen, kulttuuriin, uskontoon ja katsomukseen on perusoikeus. Varhaiskasvatuksessa arvostetaan ja hyödynnetään suomalaista kulttuuriperintöä ja kansalliskieliä sekä yhteisön ja ympäristön kulttuurista, kielellistä ja katsomuksellista monimuotoisuutta. Tämä edellyttää henkilöstöltä tietoa kulttuureista ja katsomuksista sekä taitoa nähdä ja ymmärtää asioita monesta näkökulmasta ja asettua toisen asemaan. Erilaisista ajattelu- ja toimintatavoista keskustellaan rakentavasti ja luodaan myös uusia tapoja toimia yhdessä. Samalla edistetään kulttuurisesti kestävää kehitystä.

Kielitietoisessa varhaiskasvatuksessa tiedostetaan, että kielet ovat läsnä jatkuvasti ja kaikkialla. Henkilöstö ymmärtää kielen keskeisen merkityksen lasten kehityksessä ja oppimisessa, vuorovaikutuksessa ja yhteistyössä sekä identiteettien rakentumisessa ja yhteiskuntaan kuulumisessa. Monikielisyyden näkyväksi tekeminen tukee lasten kehitystä kulttuurisesti moninaisessa maailmassa. Henkilöstön tulee tiedostaa, että he ovat lapsille

kielellisiä malleja, ja kiinnittää huomiota omaan kielenkäyttöönsä. Henkilöstö rohkaisee lapsia käyttämään kieltä monipuolisesti. Lasten kielelliset lähtökohdat huomioidaan, ja heille annetaan aikaa ja mahdollisuuksia vaihteleviin kielenkäytön tilanteisiin.”

Lasten kanssa tutustutaan lapsen omaan kulttuuriin. Henkilöstö tarjoaa tietoa eri kulttuureista ja mahdollistavat vieraasta kulttuurista tuleville perheille tilaisuuden kertoa omasta kulttuuristaan. Lapsille kerrotaan erilaisista kulttuureista esimerkiksi kirjallisuuden, tapahtumien, esitysten ja vierailijoiden avulla.

Hyvinvointi, turvallisuus ja kestävä elämäntapa

”Varhaiskasvatuksessa arvostetaan terveellisiä, turvallisia ja liikunnallisia elämäntapoja. Varhaiskasvatuksen yhteisössä liikutaan monipuolisesti sisällä ja ulkona sekä vältetään pitkäkestoista istumista. Lasten hyvinvointia edistetään antamalla mahdollisuus päivän aikana rauhoittumiseen ja lepoon sekä tarjoamalla monipuolista, terveellistä ja riittävää ravintoa. Toimintakulttuurin kehittämisessä huomioidaan yhteisön mahdollisuus toimia kiireettömässä ja keskittymistä edistävässä ympäristössä. Selkeä ja suunnitelmallinen, mutta joustava päivän rakenne edistää hyvinvointia.

Varhaiskasvatuksessa pidetään huolta koko yhteisön fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta turvallisuudesta. Lasta tulee suojata väkivallalta, kiusaamiselta ja muulta häirinnältä. Lapsella on oikeus saada lohdutusta sitä tarvitessaan. Varhaiskasvatuksessa ei sallita kiusaamista, väkivaltaa eikä häirintää. Kiusaaminen tunnistetaan, siihen puututaan ja sitä ehkäistään tietoisesti ja suunnitelmallisesti osana toimintakulttuurin kehittämistä.”

Hyvinvointia, turvallisuutta ja kestävä elämäntapaa tarkastellessa tulee arvioida olemassa olevien toimintakäytänteiden tarkoituksenmukaisuutta esim. istuttamisen, liikkumisen, ulkoilun, ruokailun ja levon suhteen. Jokaisessa ryhmässä arvioidaan käytänteet kulloinkin ryhmässä olevien lasten tarpeiden pohjalta, turvallisuus ja tämän hetkiset suositukset huomioiden. Nousiaisissa pyritään mm. noudattamaan valtakunnallisia suosituksia päivittäisestä liikunnan tarpeesta. Lasten osallistamista kestävä elämäntavan toimintatapoihin on kehitettävä lisää. Kiinnitämme huomiota kierrättämiseen, kulutustottumukseen, ruokahävikin vähentämiseen ja ympäristön siisteyteen.

Nousiaisten kunnan laatukäsikirjassa on toimintaohje kiusaamisen ehkäisyyn ja puuttumiseen. Kiusaamisen ehkäisyssä on tärkeää, että lapsi voi luottaa siihen, että aikuinen kantaa vastuun ja on saatavilla. Ketään lasta ei saa jättää yksin. Lapselle annetaan positiivista palautetta, syyliä ja läheisyyttä. Aikuisen on huomioitava, että erityistä hoitoa ja kasvatusta tarvitsevat lapset vaativat enemmän ennakkointia, tukea ja aikaa. Lasten kanssa keskustellaan ystävyydestä ja mitä kiusaaminen tarkoittaa. Lapsille tehdään selväksi, ettei minkäänlaista kiusaamista sallita. Tapa- ja moraalikasvatuksen avulla lapset oppivat toisten kunnioittamista ja hyviä käytöstapoja. Toteutamme pienryhmätoimintaa. Lapsille opetetaan sosiaalisia ja

emotionaalisia taitoja (empatiakykyä, ongelmanratkaisutaitoja, itsehillintää, impulssin hallintaa). Lapsia kannustetaan välittämään toisista ihmisistä.

Kiusaamiseen puututaan heti. Lapsia rohkaistaan kertomaan kiusaamistilanteista. Aikuinen selvittää mitä on tapahtunut. Kiusaamistilannetta käsitellään kaikkien osallisten kanssa lapsen ikä- ja kehitystaso huomioiden. Asiasta keskustellaan myös lasten vanhempien kanssa. Riidat sovitaan ja pyydetään anteeksi. Seuraamuksen tulee olla tasapuolinen ja oikeudenmukainen, mutta yksilöllinen. Aikuinen ohjaa lasta hyvittämään tekonsa. Haastavissa tilanteissa aikuinen voi pyytää apua veolta tai neuvolasta. Varhaiskasvatuksessa huolehditaan uuden työntekijän perehdyttämisestä kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen toimintaohjeistuksiin.

Nousiaisissa toimii hyvinvointitoimikunta, jonka toimialaan kuuluu myös varhaiskasvatus. Hyvinvointitoimikunnan tehtävänä on mm. edistää toimialueidensa hyvinvointia ja arvioida palvelujen vaikuttavuutta. Nousiaisiin on perustettu lasten ja nuorten hyvinvointirahasto testamentilla saaduin varoin. Sen tavoitteena on lasten ja nuorten hyvinvoinnin lisääminen. Rahaston avustuksella päiväkoteihin on järjestetty perhepäivähoitajille lelulainaamot. Lisäksi rahaston kautta saadaan päiväkotikiikkejä Nuppulaan leikkiareena.

Kehittämisen tavoitteet

Toimintakulttuurin avointa arviointia tulisi lisätä. Toimintakulttuurin kehittämiseksi tarvitaan enemmän palautetta lapsilta, vanhemmilta ja työntekijöiltä. Esimiehet huolehtivat siitä, että työntekijät saavat riittävästi palautetta toiminnastaan. Tiedonkulussa jokaisella on vastuu siitä, että antaa ja saa tarvittavan tiedon. Tietoa ja ideoita voidaan jakaa koko varhaiskasvatuksen sisällä yhteisten palaverien ja suunnitteluhetkien muodossa.

Toimintakulttuuria arvioidaan ja kehitetään yhteisten palaverien ja keskustelujen avulla. Yhteiset keskustelutilaisuudet luovat yhteishenkeä ja –ymmärrystä. Tavoitteena on toisia arvostava, koko yhteisöä osallistava ja luottamusta rakentava dialogi.

Perhepäivähoidossa tiimit toimivat voimavarana ja vertaistukena. Tiimien kesken jaetaan ideoita ja vastuuta yhteisissä toiminnoissa ja tapahtumissa. Vanhempien osallistumista tiimien toimintaan ja yhdessä tekemiseen kehitetään edelleen. Esihenkilöiden tuki arjessa on tärkeää. Yhteistyöverkostot (esim. esiopetus, koulut, päiväkodit, seurakunta, vapaa-ajantoimi, kirjasto) ovat tällä hetkellä toimivat. Kehittämiseen tulee suhtautua avoimesti ja ennakoluulottomasti.

3.2 Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt

“Varhaiskasvatuksessa tavoitteena on varmistaa kehittävä, oppimista edistävä, inklusiivinen, terveellinen ja turvallinen sekä esteetön oppimisympäristö. Oppimisympäristöillä tarkoitetaan tiloja, paikkoja, yhteisöjä, käytäntöjä, välineitä ja tarvikkeita, jotka tukevat lasten kehitystä, oppimista ja vuorovaikutusta. Oppimisympäristön käsite sisältää varhaiskasvatuksessa muun muassa fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen ulottuvuuden. Oppimisympäristöjä kehitetään siten, että varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet voidaan saavuttaa ja että ne tukevat lasten terveen itsetunnon sekä sosiaalisten ja oppimisen taitojen kehittymistä. Ergonomia, ekologisuus, viihtyisyys ja esteettömyys sekä tilojen valaistus ja akustiikka, sisäilman laatu ja siisteys otetaan huomioon oppimisympäristöjä rakennettaessa ja kehitettäessä.

Oppimisympäristöjä suunnitellaan ja rakennetaan yhdessä lasten kanssa. Niiden tulee tukea lasten luontaista uteliaisuutta ja oppimisen halua sekä ohjata leikkiin, fyysiseen aktiivisuuteen, tutkimiseen sekä taiteelliseen ilmaisuun ja kokemiseen. Lapsilla tulee olla mahdollisuus tutkia maailmaa kaikilla aisteillaan ja koko kehollaan. Oppimisympäristöt tarjoavat lapsille vaihtoehtoja mieluisaan tekemiseen, monipuoliseen ja vauhdikkaaseen liikkumiseen, leikkeihin ja peleihin sekä rauhalliseen oleiluun ja lepoon. Lasten ideat, leikit ja heidän tekemänsä työt näkyvät oppimisympäristöissä.”

Fyysinen oppimisympäristö

Varhaiskasvatuksen fyysinen ympäristö rakentuu sisä- ja ulkotiloista leikki- ja toimintavälineineen sekä yhteisistä säännöistä. Henkilöstöä kannustetaan tilojen monipuoliseen ja kokeilevaan käyttöön. Leikki- ja toimintavälineitä on riittävästi lasten saatavilla lapsen ikä ja tuen tarpeet huomioiden. Retket läheiseen luontoon antavat lapselle elämyksiä, kokemuksia ja mahdollisuuksia leikkiin ja tutkimiseen. Kirjasto, koulujen liikuntasalit, Noustie areena, leikkipuistot ja urheilukentät ovat myös osa päiväkotien ja perhepäivähoidon oppimisympäristöä. Lasten kanssa vieraillaan myös seurakunnan tiloissa ja tutustutaan Nousiaisten kunnan palveluihin ja yrityksiin.

Fyysistä oppimisympäristöä kehitetään arvioinnin kautta esiin nousseiden pulmien sekä lasten ja aikuisten ideoiden pohjalta. Oppimisympäristöstä pyritään luomaan aktiiviseen oppimiseen, leikkiin, mielikuvituksen käyttöön ohjaavia sekä liikkumisen ja rauhoittumisen mahdollistavia tiloja.

Digiosaamista kehitetään edelleen. Teknologian ja digilaitteiden käytössä kiinnitetään huomiota varhaiskasvatuksen järjestäjän mahdollisuuteen määrittää käyttötavat. Käytössä on keskeistä huomioida varhaiskasvatuksen muut tavoitteet. Henkilöstön kouluttaminen ja

osallistuminen on tärkeää. Lapselle luodaan mahdollisuus tutustua digitaalisiin oppimisympäristöihin ja opetella digitaalisten välineiden käyttöä.

Psyykkinen ja sosiaalinen oppimisympäristö

Psyykkinen ja sosiaalinen oppimisympäristö muodostuu yhteisönä toimivista lapsista perheineen ja lähiverkostoineen, sekä varhaiskasvatuksen koko henkilöstöstä. Osallisuuden kokemus sekä rakentava ja hyväksyvä vuorovaikutus ovat avaintekijöitä yhteisön jäsenten hyvinvoinnille.

Psyykkisen turvallisuuden perustana on kannustava ja hyväksyvä ilmapiiri. Lasta huomioidaan yksilöllisesti, kannustetaan omatoimisuuteen ja tuetaan itseluottamuksen kehittymisessä. Hyvinvoiva työyhteisö vaikuttaa sekä lasten että aikuisten hyvinvointiin. Työhyvinvoinnin ja työilmapiirin parantamiseksi hyödynnetään tarvittaessa työterveyshuollon palveluja, työnohjausta tai työyhteisösovittelua.

Aikuinen mahdollistaa leikki- ja ryhmätilanteet niin, että lapsen sosiaaliset taidot voivat kehittyä. Lapsi oppii huomioimaan toisia sekä ratkaisemaan mahdollisia ristiriitatilanteita aikuisen tuella. Pienryhmätoiminta tukee tavoitteiden saavuttamista.

Hyvän ja toimivan psyykkisen ja sosiaalisen oppimisympäristön edellytyksenä on henkilökunnan sitoutuneisuus työhön ja työyhteisöön, aito empaattinen läsnäolo lasten kanssa sekä luottamuksellinen ja avoin yhteistyö vanhempien kanssa. Aikuisen aktiivisuus ja aloitteellisuus aktivoi ja kannustaa lasta. Henkilöstö toimii arvopohjan mukaisesti unohtamatta vanhempien ensisijaista roolia lapsensa kasvun ja kehityksen mahdollistajana. Niin fyysisen, psyykkisen kuin sosiaalisen oppimisympäristön tukeva tukijalka ja perusta on turvallisuus. Varhaiskasvatuksen toiminnan perustana on kokonaisvaltainen turvallisuuden toteuttaminen.

3.3 Yhteistyö varhaiskasvatuksessa

”Yhteistyöllä edistetään varhaiskasvatuksen tavoitteita sekä varhaiskasvatuksen laadukasta pedagogista toimintaa. Vastuu yhteistyön toteutumisesta ja suunnitelmallisuudesta on varhaiskasvatuksen järjestäjillä.”

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö

Huoltajien kanssa tehtävällä yhteistyöllä on tärkeä merkitys varhaiskasvatuksessa. Yhteistyön tavoitteena on huoltajien ja henkilöstön yhteinen sitoutuminen lasten terveen ja turvallisen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämiseen. Luottamuksen rakentaminen sekä tasa-arvoinen vuorovaikutus ja keskinäinen kunnioitus tukevat kasvatusyhteistyötä.”

Huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön tavoitteena on lapsen hyvinvoinnista huolehtiminen sitoutumalla lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tukemiseen. Yhteistyötä tukee molemminpuolinen luottamus, tasa-arvoinen vuorovaikutus sekä molemminpuolinen kunnioitus. Vuorovaikutus huoltajien kanssa vaatii henkilöstöltä aloitteellisuutta ja aktiivisuutta. Yhteistyössä tulee huomioida perheiden moninaisuus, lasten yksilölliset tarpeet sekä huoltajuuteen ja vanhemmuuteen liittyvät kysymykset. Tarvittaessa käytetään tulkkia, jotta ymmärrys voidaan varmistaa.

Yhteiset keskustelut huoltajien kanssa luovat pohjan lapsen kokonaisvaltaiselle hyvinvoinnille ja sen turvaamiselle. Lasten päivittäiset kuulumiset jaetaan huoltajien kanssa, sillä kehitystä ja oppimista koskeva myönteinen palaute on tärkeää. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan huoltajien kanssa yhdessä keskustellen. Tämä on tärkeää erityisesti lapsen kehityksen ja oppimisen tukea suunniteltaessa.

Huoltajilla on mahdollisuus osallistua varhaiskasvatuksen toiminnan arviointiin, suunnitteluun ja kehittämiseen. Huoltajien näkemykset huomioidaan arjen kohtaamisissa, yksikkökohtaisten kyselyiden, asiakastytytyväisyyskyselyn, vanhempainiltojen ja lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadinnan yhteydessä. Sähköistä viestintää tiedonkulussa kehitetään edelleen. Toiminnan sisällöstä viestitetään huoltajille esim. viikko- ja kuukausikirjeiden, dokumentoinnin, kasvunkansion ja yhteisten tapahtumien avulla.

Yhteistyö eri tahojen kanssa

“Yhteistyön tavoitteena on varmistaa laadukkaan varhaiskasvatuksen toteuttaminen ja kehittäminen. Varhaiskasvatuslain mukaan kunnan on varhaiskasvatusta järjestäessään toimittava monialaisessa yhteistyössä ja luotava tarvittavat yhteistyörakenteet⁹⁵. Yksityisen palveluntuottajan on tarpeen mukaan toimittava monialaisessa yhteistyössä.

Varhaiskasvatuksen yhteistyötahoilla tarkoitetaan kaikkia niitä alueellisia ja paikallisia toimijoita, joiden kanssa varhaiskasvatuksen on luontevaa tehdä yhteistyötä. Yhteistyö esimerkiksi muusta opetuksesta, liikunnasta, kirjastosta ja kulttuurista vastaavien tahojen ja muiden lähiympäristön toimijoiden kanssa lisää oppimisympäristöjen monipuolisuutta ja tukee varhaiskasvatuksen tavoitteita. Muita varhaiskasvatuksen yhteistyötahoja ovat esimerkiksi järjestöt, katsomusyhteisöt kuten seurakunnat, poliisi sekä ravitsemus- ja siivouspalvelut.

Varhaiskasvatuksessa tehdään yhteistyötä myös neuvolan ammattilaisten, lastensuojelun sekä muiden terveydenhuollon ja sosiaalipalveluiden toimijoiden kanssa. Yhteistyön merkitys korostuu, kun jollain näistä tahoista herää huoli lapsen kehityksestä tai hyvinvoinnista tai kun lapsen tukea suunnitellaan ja järjestetään. Laajaan terveystarkastukseen sisällytetään varhaiskasvatuksen henkilöstön arvio alle kouluikäisen lapsen selviytymisestä ja hyvinvoinnista varhaiskasvatuksessa huoltajan kirjallisella

suostumuksella. Varhaiskasvatuksen henkilökunnan antama arvio on tärkeä osa lapsen kokonaisvaltaisen kasvun, kehityksen ja hyvinvoinnin arviointia sekä tuen tarpeiden varhaista tunnistamista monialaisessa yhteistyössä.”

Monialaisen yhteistyön tavoitteena on varmistaa varhaiskasvatuksen toteutuminen lapsen tarpeet ja hyvinvointi huomioiden. Varhaiskasvatuksen vastuulla on toimia monialaisessa yhteistyössä ja luoda tarvittavat yhteistyörakenteet. Yhteistyön tulee rakentua avoimuudelle, luottamukselle, rehellisyydelle ja yhteiselle ymmärrykselle lapsen parhaasta. Yhteistyöllä pyritään vanhemmuuden tukemiseen, lapsen oppimisympäristön laajentumiseen ja moninaistumiseen, läpinäkyvyyteen ja molemminpuoliseen kunnioitukseen.

Yksittäistä lasta koskevaa yhteistyötä tehdään tarvittaessa neuvolan, lastensuojelun sekä muiden terveyshuollon ja sosiaalipalvelujen kanssa (kasvatus- ja perheneuvonta, neuvolan perheohjaaja, lapsiperheiden kotipalvelu, puhe- ja toimintaterapeutti, psykologi, fysioterapia sekä TYKS). Henkilöstö voi kysyä tarvittaessa konsultaatiota lapsen asioissa anonyymisti.

Muita yhteistyötahoja ovat esim. kirjasto- ja kulttuuritoimi, teatterit, vapaa-ajan toimi, seurakunta, poliisi, palokunta, vpk, eri järjestöt sekä ravitsemus - ja siivouspalvelut.

Yhteistyössä neuvolan kanssa varhaiskasvatuksen henkilöstö arvioi lapsen ikätasoisia valmiuksia ja taitoja Halin (3 vuotiaat) ja Kehun (5 vuotiaat) avulla. Huoltajien suostumuksella arvioinnista saadut tiedot siirretään neuvolaan. ICF-lomakkeella arvioidaan 3-5 vuotiaiden lasten toimintakykyä, mutta tarvittaessa arvio tehdään myös 1-2 vuotiaille lapsille. Varhaiskasvatuksen henkilökunnan arvio on tärkeää lapsen kokonaisvaltaisen kasvun, oppimisen, kehityksen ja hyvinvoinnin tukemiseksi. Yhteistyö mahdollistaa varhaisen tuen tunnistamisen. Lapsen neuvolakäynnin jälkeen neuvola toimittaa huoltajan suostumuksella palautteet lapsen kehityksen arvioinnista varhaiskasvatussyksiköihin varhaiskasvatuksen erityisopettajan kautta. Varhaiskasvatus on mukana lasten moniammatillisessa kuntoutustyöryhmässä. Tarvittaessa varhaiskasvatuksesta voidaan ottaa suoraan yhteyttä neuvolaan huoltajan luvalla.

Terveyshuollon ja sosiaalipalvelujen monialaista yhteistyötä arvioidaan kiertävän varhaiskasvatuksen erityisopettajan koordinoimassa Vaka-Akseli ryhmässä kerran vuodessa. Mukana Vaaka-Akselissa on kiertävä veo, päiväkodin johtaja, varhaiskasvatusohjaaja ja varhaiskasvatusjohtaja. Lisäksi mukana ovat neuvolan terveydenhoitajat, perheohjaaja, perheneuvola Hermannin työntekijä ja lastensuojelu. Kokoonumisesta laaditaan muistio, josta ilmenee yhteistyölle asetetut tavoitteet ja kehittämisen tarpeet.

4 VARHAISKASVATUKSEN PEDAGOGISEN TOIMINNAN SUUNNITTELU JA TOTEUTTAMINEN

4.1 Pedagogisen toiminnan viitekehys

“Varhaiskasvatuksen pedagogista toimintaa ja sen toteuttamista kuvaa kokonaisvaltaisuus. Tavoitteena on edistää lapsen oppimista ja hyvinvointia sekä laaja-alaista osaamista. Pedagoginen toiminta toteutuu lasten ja henkilöstön välisessä vuorovaikutuksessa ja yhteisessä toiminnassa. Lapsen omaehtoinen, henkilöstön ja lasten yhdessä ideoima sekä henkilöstön johdolla suunniteltu toiminta täydentävät toisiaan. Varhaiskasvatuksen pedagoginen toiminta läpäisee kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuuden.”

Nousiaisissa varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan viitekehys rakentuu yhdessä sovittuun arvoperustaan. Lapsi on yksilöllinen oppija, jolla on omat mielenkiinnon kohteensa sekä yksilölliset tarpeensa. Lasta tuetaan oppijana johdattailemalla hänet oppimisen eri osa-alueille. Lapselle annetaan mahdollisuus tutustua kielen rikkaaseen maailmaan ja häntä rohkaistaan ilmaisemaan itseään eri tavoin. Hänelle opetetaan mitä tarkoittaa olla yhteisön aktiivinen jäsen, mitä mahdollisuuksia, oikeuksia ja myös velvollisuuksia yhteisön jäsenenä toimiminen tuo tullessaan. Lapsi tutustuu lähiympäristöön aikuisen opastamana. Aikuiset antavat lapselle mahdollisuuden kokonaisvaltaiseen kasvamiseen, liikkumiseen ja kehittymiseen olemalla aidosti läsnä.

Varhaiskasvatuksen eri toimintamuodoissa on säännöllisiä suunnittelupalavereita. Huoltajien kanssa käydään keskusteluja päivittäin, lisäksi kasvatustilaisuuksia toimintakauden alussa ja arviointikeskustelu tarvittaessa keväällä. Lapsen ääni toiminnan suunnittelussa tulee esiin päivittäisten toimintojen yhteydessä. Henkilöstölle järjestetään koulutustilaisuuksia osaamisen eri osa-alueilta, esiin nousevien tarpeiden ja toiveiden mukaisesti, unohtamatta työn edellyttämiä normiperusteisia koulutuksia (esim. ensiaputaidot). Arviointia tapahtuu päivittäin työn ohessa sekä itsenäisesti että henkilöstön kesken. Säännöllisesti tapahtuvalla suunnittelulla ja tiedon kulun varmistamisella rakennamme yhdessä perustan pedagogiselle toiminnalle.

Päiväkodeissa viikoittaisissa palaverissa sekä ryhmäkohtaisissa tiimipalaverissa käsitellään ajankohtaisia asioita, suunnitellaan toimintaa ja sovitaan erilaisista käytänteistä. Pedagogisen laadun parantamiseksi ja kehittämiseksi henkilöstöllä on mahdollisuus kokoontua iltapalaverissa arvioimaan ja kehittämään toimintaa.

Perhepäivähoidossa on käytössä henkilöstön säännölliset palaverit noin neljä kertaa toimintakauden aikana. Palavereissa käydään läpi pedagogisen toiminnan käytänteitä ja suunnitellaan tulevaa toimintaa sekä tapahtumia koko perhepäivähoidon, perhepäivähoitotiimien kuin yksittäisten perhepäivähoitajien osalta.

4.2 Pedagoginen dokumentointi

“Pedagoginen dokumentointi on varhaiskasvatuksen suunnittelun, toteuttamisen, arvioimisen ja kehittämisen keskeinen työmenetelmä. Se on jatkuva prosessi, jossa havainnot, dokumentit ja niiden vuorovaikutuksellinen tulkinta muodostavat ymmärrystä pedagogisesta toiminnasta. Pedagoginen dokumentointi mahdollistaa lasten ja huoltajien osallistumisen toiminnan arviointiin, suunnitteluun ja kehittämiseen.

Suunnitelmallisen dokumentoinnin tavoitteena on, että henkilöstö oppii tuntemaan yksittäistä lasta, ymmärtämään lasten välisiä suhteita sekä ryhmän henkilöstön ja lasten välisen vuorovaikutuksen luonnetta. Pedagogisen dokumentoinnin tarkoitus on toteuttaa varhaiskasvatusta lapsilähtöisesti. Dokumentoinnin avulla saatuja tietoja ja ymmärrystä hyödynnetään esimerkiksi työtapojen, oppimisympäristöjen, toiminnan tavoitteiden, menetelmien ja sisältöjen jatkuvassa muokkaamisessa lasten kiinnostusta ja tarpeita vastaavaksi. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on osa pedagogisen dokumentoinnin prosessia (luku 1.3). Suunnitelmallista pedagogista dokumentointia tarvitaan myös lapselle annettavan tuen tarpeiden lasten kehityksen ja oppimisen tuen tarpeiden arvioinnissa (luku 5).”

Nousiaisissa käytetään pedagogisessa dokumentoinnin välineinä muun muassa lapsen kasvun kansiota, lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa, henkilöstön suorittamaa havainnointia sekä havainnointiin perustuvia kirjauksia. Pedagogiseen dokumentointiin osallistuu kaikki varhaiskasvattajat. Pedagogisessa dokumentoinnissa on mahdollisuus hyödyntää digitaalisia välineitä ja sovelluksia. Tavoitteena on ottaa ryhmävasu käyttöön ryhmien pedagogisen toimintasuunnittelun pohjaksi.

Huoltajilla on mahdollisuus tuoda mielipiteensä esiin päivittäisissä keskusteluissa henkilöstön kanssa, kasvatustilaisuuksissa ja asiakaskyselyissä. Lasten ääntä ja kokemuksia dokumentoidaan lapsen vasuun ja lapsen kasvun kansioihin. Varhaiskasvatussuunnitelma toimii kaikkien lasten kohdalla tärkeänä asiakirjana, johon kirjataan vuosittain lapsen kasvuun ja kehitykseen liittyvät asiat yhdessä huoltajien kanssa. Ryhmävasuun laaditaan lasten varhaiskasvatussuunnitelmien pohjalta keskeisimmät pedagogiset tavoitteet. Tiimisopimukseen kirjataan kunkin ryhmän yhteisesti sovitut toimintatavat ja tavoitteet.

Pedagoginen dokumentointi ja dokumentointiprosessi on yksi tärkeä kehittämiskohde.

4.3 Monipuoliset työtavat

“Työtapojen valintaa ohjaavat varhaiskasvatukselle asetetut tehtävät ja tavoitteet sekä lasten ikä, tarpeet, edellytykset ja kiinnostuksen kohteet. Toiminnalliset sekä luovuutta ja osallisuutta edistävät työtavat ovat lapsille luontevia oppimisen tapoja. Tällaisia ovat esimerkiksi lasten omaehtoinen ja ohjattu leikki, tutkiminen, liikkuminen sekä taiteellinen kokeminen ja ilmaisu. Digitaalisia välineitä, sovelluksia ja ympäristöjä hyödynnetään toiminnassa. Monipuoliset työtavat ovat sekä oppimisen väline että opettelun kohde. Tämän vuoksi on tärkeää, että henkilöstö ohjaa lapsia kokeilemaan ja käyttämään erilaisia työtapoja erikokoisissa ryhmissä sekä itsenäisesti. Työskenneltäessä lapsia rohkaistaan kyselemään ja ihmettelemään sekä päättelämään ja ratkaisemaan ongelmia yhdessä.”

Leikki ja liikkuminen ovat lapsille ominaisia ilon ja onnistumisen kokemuksia tuovia toimintatapoja. Liikkumisen ja leikin avulla lapsia rohkaistaan kokeilemaan rajojaan ja taitojaan. Lapsella on lupa epäonnistua. Lapselle annetaan mahdollisuus yrittää, kokeilla ja kehittyä eri oppimisen osa-alueilla. Liikunnassa on tärkeää monipuolisuus ja turvallisuus. Toistot mahdollistavat taitojen oppimisen. Musiikki on tärkeä elementti liikunnassa. Metsäretket, vapaa-aikatoimen liikunnanohjaajan ohjaamat liikuntahetket, ulkoliikunta, pelit ja leikit sekä koulujen liikuntasalissa tapahtuvat liikuntavuorot mahdollistavat yhdessä tekemisen ja liikunnan ilon, niin lapsille kuin aikuisille.

Musiikkikasvatuksessa tärkeää ovat rytmi, elämyksellisyys, yhteenkuuluvuus, kehonhallinta, keskittyminen ja luovuus. Henkilöstö toteuttaa musiikkipedagogisia hetkiä omien kykyjensä ja taitojensa mukaan. Musiikki on yksi tärkeä työväline juhlien ja esitysten toteutuksessa. Muita ilmaisutaitojen eri muotoja ovat esimerkiksi draama, nukketeatteri ja teatteri. Tärkeää on, että henkilöstö on aidosti mukana toiminnassa osallistumalla ja auttamalla lasta tarvittaessa.

Kädentaidoissa lapsi pääsee kokeilemaan muun muassa maalausta, muovailua, askartelua, piirtämistä, ompelua ja pujottelua ikä- ja taitotaso huomioiden. Tärkeää toiminnassa on luovuus ja eläytyminen, silmän ja käden yhteistyö sekä eri aistien harjaannuttaminen. Aikuisen tehtävänä on tarjota toimintaan asianmukainen välineistö, rohkaista ja kannustaa lasta toiminnassa sekä huolehtia valmiiden töiden esille laitosta. Aikuinen huolehtii siitä, että lapsi saa monipuolisesti harjoittaa kädentaitojaan.

Lapsen tutkiessa ympäristöään hänellä on käytössään kaikki aistit. Hän näkee, kuulee, haistaa, maistaa ja tunnukselle. Nousiaisten varhaiskasvatuksen tutkimusmaailman menetelmiä ja työkaluja ovat muun muassa kirjallisuus, luontoretket, vuodenaikojen vaihtumisen seuranta, vesi- ja hiekkaleikit sekä erilaiset teemapäivät. Suunnittelussa otetaan huomioon lapsen ideat ja lapsesta lähtevät kiinnostuksen kohteet. Aikuisen tulee olla saatavilla vastaamassa lapsen kysymyksiin ja ihmetyksen aiheisiin. Aikuinen antaa lapselle mahdollisuuden pohdiskeluun, tutkimiseen ja oivaltamiseen.

4.4 Leikki kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin lähteenä

“Leikki on keskeinen toimintatapa varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tarjota lapsille mahdollisuuksia erilaisiin leikkeihin. Leikki edistää lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Leikissä lapsi oppii, mutta lapselle itselleen leikki ei ole tietoisesti oppimisen väline vaan tapa olla ja elää sekä hahmottaa maailmaa. Kokemukset, jotka herättävät lapsissa tunteita, uteliaisuutta ja kiinnostusta, virittävät leikkiin. Yhteisöllisyys kasvaa leikin kautta ja vahvistaa myönteistä tunneilmastoa. Lorut, sanaleikit, laulut ja yhteinen hassuttelu vahvistavat myönteistä ilmapiiriä, mikä tukee oppimista ja hyvinvointia. Leikkiin kannustavassa oppimisympäristössä myös aikuinen on oppija. Henkilöstö keskustelee leikin merkityksestä ja lasten leikkeihin liittyvistä havainnoista huoltajien kanssa. Tällä tavoin voidaan edistää leikkien jatkumista kotona tai varhaiskasvatuksessa.

Henkilöstön tehtävä on turvata leikin edellytykset inklusiivisten periaatteiden mukaisesti, ohjata leikkiä sopivalla tavalla ja huolehtia siitä, että jokaisella lapsella on mahdollisuus olla osallisena yhteisissä leikeissä omien taitojensa ja valmiuksiensa mukaisesti. Henkilöstön tulee suunnitelmallisesti ja tavoitteellisesti tukea lasten leikinkehittymistä sekä ohjata sitä joko leikin ulkopuolelta tai olemalla itse mukana leikissä. Henkilöstön fyysinen ja psyykinen läsnäolo tukee lasten välistä vuorovaikutusta ja ehkäisee ristiriitatilanteiden syntymistä.”

Nousiaisten varhaiskasvatuksessa leikki tapahtuu pääsääntöisesti pienryhmissä. Aikuinen antaa tilan, ajan ja välineet valmiiksi suunnitellulle, tuetulle leikille tai lapsen toiveiden, tarpeiden tai ideoiden pohjalta syntyneelle leikille. Leikkivälineitä voi vaihdella eri ryhmien välillä. Lapselle annetaan mahdollisuus valita leikki ja leikille varataan riittävästi aikaa. Vauhdikkaat leikit ovat myös sallittuja, kunhan turvallisuuskulma on huomioitu riittävän hyvin. Tarvittaessa aikuinen johdattelee ja ohjaa lasta erilaisten leikkien maailmaan, etenkin jos lapsi valitsee aina samoja leikkejä ja leikkikavereita.

Aikuisen tehtävä on antaa lapselle erilaisia leikkimahdollisuuksia ja -ideoita. Henkilöstö havainnoi ja dokumentoi leikkiä sekä auttaa lasta kehittymään leikitaidoissa. Leikin yhteiset säännöt käydään läpi. Lasta kannustetaan pitkäjänteisyyteen leikissä. Apuna voidaan käyttää esimerkiksi leikkitaulua, Timetimeria ja leikin rajaamista. Toiminnassa käytetään eri leikin muotoja lapsen ikätaso huomioiden. Erilaisten leikkien ja draaman kautta lapselle tuodaan iloa ja oppimiskokemuksia.

Lasta opetetaan huolehtimaan leikkivälineistä ja -ympäristöstä. Leikkiseuraa vaihtelemalla harjaannutetaan lapsen sosiaalisia taitoja, toisten huomioimista ja arvostamista. Omanlelunpäivänä lapsi saa tuoda oman lelun mukanaan varhaiskasvatukseen ja esitellä sen toisille lapsille ja leikkiä sen kanssa. Lelupäivänä voidaan pyytää tuomaan lelu, joka liittyy

ryhmän sen hetkisen teemaan tai projektiin. Leikki mahdollistaa mielikuvituksen käytön. Leikin avulla lapsi voi käsitellä erilaisia tunteitaan, kuten pelkoja ja harjoitella monenlaisia elämäntaitoja. Rakenteluleikit saavat jäädä myös kesken, jolloin keskeneräisiä rakenteluja on mahdollista jatkaa useampana päivänä. Lapsi oppii leikeissä kestämään myös keskeneräisyyttä ja ajantajun hallintaa.

Perhepäivähoidossa on tärkeää, että tiimit kokoontuvat säännöllisesti esimerkiksi leikkikentälle, jolloin lapsilla on mahdollisuus toimia isommassa ryhmässä.

4.5 Oppimisen alueet

“Oppimisen alueet kuvaavat varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan keskeisiä tavoitteita ja sisältöjä. Oppimisen alueet eivät ole erikseen toteutettavia, toisistaan irrallisia kokonaisuuksia, vaan niiden aihepiirejä yhdistetään ja sovelletaan lasten mielenkiinnon kohteiden ja osaamisen mukaisesti. Oppimisen alueet ovat:

- Kielten rikas maailma
- Ilmaisun monet muodot
- Minä ja meidän yhteisömme
- Tutkin ja toimin ympäristössäni
- Kasvan, liikun ja kehityn

Kielten rikas maailma

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on vahvistaa lasten kielellisten taitojen ja valmiuksien sekä kielellisten identiteettien kehittymistä. Kieli on lapselle sekä oppimisen kohde että väline. Sen avulla lapsi ottaa haltuun erilaisia tilanteita ja asioita sekä toimii vuorovaikutuksessa muiden kanssa, ilmaisee itseään ja hankkii tietoa. Lasten kielellistä kehitystä tukee monipuolinen varhaiskasvatuksen kieliympäristö sekä yhteistyö huoltajien kanssa. Varhaiskasvatuksessa lapsille annetaan kannustavaa ja johdonmukaista palautetta heidän kielenkäyttö- ja vuorovaikutustaidoistaan.

Varhaiskasvatuksessa tuetaan jokaisen lapsen opetuskielen taitojen kehittymistä. Kasvatuksessa ja opetuksessa otetaan huomioon, että lapset kasvavat erilaisissa kielellisissä ympäristöissä ja että he voivat samaan aikaan omaksua useita eri kieliä. Kotien tavat käyttää kieltä ja olla vuorovaikutuksessa vaihtelevat, ja kodeissa voidaan puhua useita kieliä. Kielellistä ja kulttuurista moninaisuutta tehdään varhaiskasvatuksessa näkyväksi yhteistyössä huoltajien kanssa. Tämä osaltaan tukee lasten kielellisten identiteettien kehittymistä.”

Varhaiskasvatuksessa pyritään käyttämään selkeää ja monipuolista kieltä. Tarvittaessa puhutun kielen tukena käytetään tukiviittomia sekä kuvia. Varhaiskasvatuksessa käytetään kieltä monipuolisesti erilaisten lorujen, leikkien, riittelyn sekä sadutuksen muodossa. Lapsia rohkaistaan kertomaan omista kokemuksistaan sekä keksimään ja kertomaan omia tarinoita. Lapsen kielen kehitystä seurataan ja hänelle annetaan tarvittavaa tukea.

Monikielisiä lapsia Nousiaisten kunnan varhaiskasvatuksessa on melko vähän ja varsinaista S2 opetusta ei tällä hetkellä järjestetä. Suomen kielen oppimista tuetaan arkipäivän toiminnoissa sekä tarvittaessa veo:n vetämissä pienryhmissä.

Tärkeässä roolissa ovat myös sadut ja tarinat. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia kuunnella ja lukea erilaisia tarinoita. Luettuja tarinoita käydään läpi esimerkiksi piirtämällä tai keskustelemalla. Varhaiskasvatus tekee yhteistyötä kirjaston kanssa osallistumalla mm. satutunneille, teatteriesityksiin ja näyttelyihin sekä vierailemalla kirjastossa.

Tavoitteena on tarjota jokaiselle lapselle erilaisia, onnistuneita kielellisiä kokemuksia lapsen taitotasoa huomioiden. Lapsille pyritään tarjoamaan mahdollisimman monipuolisia kielellisiä virikkeitä. Lasten toiveet ja kiinnostuksen kohteet otetaan huomioon kielellisiä toimintoja suunniteltaessa.

Ilmaisun monet muodot

“Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tavoitteellisesti tukea lasten musiikillisen- ja kuvallisen ilmaisun, käsityöllisen, sanallisen ja kehollisen ilmaisun kehittymistä sekä tutustuttaa heitä eri taiteenaloihin ja kulttuuriperintöön. Lasten ilmaisulle on luonteenomaista kokonaisvaltaisuus ja ilmaisun eri muotojen luova yhdisteleminen. Taiteellinen kokeminen ja ilmaiseminen edistävät lasten oppimisedellytyksiä, sosiaalisia taitoja ja myönteistä minäkuvaa sekä valmiuksia ymmärtää ja jäsentää ympäröivää maailmaa. Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät, kun lapset tutkivat, tulkitsevat ja luovat merkityksiä erilaisia ilmaisun taitoja harjoittelemalla. Kyky kuvitella ja luoda mielikuvia on keskeistä myös lapsen eettisen ajattelun kehittymiselle. Kulttuuriperintöön, taiteeseen ja ilmaisun eri muotoihin tutustuminen vahvistaa lasten osaamista myös monilukutaidon sekä osallistumisen ja vaikuttamisen osa-alueilla.

Varhaiskasvatuksen musiikillisen ilmaisun tavoitteena on tuottaa lapsille musiikillisia kokemuksia sekä vahvistaa lasten kiinnostusta sekä suhdetta musiikkiin. Lapsia ohjataan elämykselliseen kuuntelemiseen ja ääniympäristön havainnointiin. Lasten valmiudet hahmottaa musiikkia sekä äänen kestoa, tasoa, sointiväriä ja voimaa kehittyvät leikinomaisen musiikillisen toiminnan kautta.

Kuvallisen ilmaisun tavoitteena on kehittää lasten suhdetta kuvataiteeseen, muuhun visuaaliseen kulttuuriin ja kulttuuriperintöön. Lapsilla on mahdollisuus nauttia kuvien

tekemisestä sekä saada esteettisiä elämyksiä ja kokemuksia taiteen äärellä. Lapset harjoittavat kuvallista ajatteluaan, havainnointiaan ja kuvien tulkintaa monipuolisen kuvailmaisun avulla.

Lapsia rohkaistaan sanalliseen ja keholliseen ilmaisuun esimerkiksi draaman, tanssin ja leikin keinoin. Tavoitteena on, että harjoitukset ja leikit tarjoavat lapsille mahdollisuuden monipuoliseen kielelliseen ja keholliseen kokemukseen, ilmaisuun ja viestintään.”

Nousiaisten kunnan varhaiskasvatuksessa lapsille annetaan lupa ja mahdollisuus esiintyä ja ilmaista itseään monipuolisesti. Ohjattujen musiikki- ja askartelutuokioiden lisäksi lapsia kannustetaan myös oma-aloitteeseen toimintaan. Esimerkiksi maalaus- ja askartelutarvikkeita, papereita, kyniä, muovailuvahaa ja roolivaatteita säilytetään niin, että ne ovat lasten saatavilla. Vuosittain lapsille pyritään tarjoamaan lastenteatteriesitys sekä muita lapsille suunnattuja kulttuuritapahtumia. Seurakuntavierailuilla lapsille järjestetään musiikkia ja teatteriesityksiä. Tämän lisäksi varhaiskasvatuksen henkilöstö järjestää omia esityksiä. Henkilöstön esitykset innostavat myös lapsia esiintymään ja kokeilemaan. Nousiaisten koulut tarjoavat varhaiskasvatukselle mahdollisuuden päästä seuraamaan vanhojen tansseja, Lucia kulkuetta, musiikki- ja teatteriesityksiä. Myös kirjasto tarjoaa varhaiskasvatukselle erilaisia kulttuuritapahtumia.

Tavoitteena on jatkossakin pystyä tarjoamaan lapsille monipuolisia ja erilaisia mahdollisuuksia ilmaista itseään. Digitaalisten laitteiden saatavuus on tuonut monipuolisuutta ilmaisuun. Tulevaisuudessa eri toimintamuotojen yhteistyötä tulisi kehittää ja lisätä entisestään. Toiminnan suunnittelussa pyritään ottamaan entistä enemmän huomioon lasten toiveet ja kiinnostuksen kohteet.

Minä ja meidän yhteisömme

“Varhaiskasvatuksen tehtävä on kehittää lasten valmiuksia ymmärtää lähiyhteisön monimuotoisuutta ja harjoitella siinä toimimista. Minä ja meidän yhteisömme- oppimisen alue tukee erityisesti lasten kulttuuriseen osaamiseen, vuorovaikutukseen ja ilmaisuun sekä ajatteluun ja oppimiseen liittyvää laaja-alaista osaamista.

Eettisen ajattelun taitojen kehittymistä tuetaan pohtimalla lasten kanssa eri tilanteissa esiintyviä tai lapsia askarruttavia eettisiä kysymyksiä. Teemat voivat liittyä esimerkiksi ystävyyteen, oikean ja väärän erottamiseen, oikeudenmukaisuuteen tai pelon, surun ja ilon aiheisiin. Eettisiä kysymyksiä käsitellään lasten kanssa niin, että he voivat tuntea olonsa turvallisiksi ja hyväksytyiksi. Lasten kanssa pohditaan myös ryhmän sääntöjä ja niiden perusteita.

Varhaiskasvatuksen katsomuskasvatuksessa yhteisen tutustumisen kohteena ovat lapsiryhmässä läsnä olevat uskonnot ja muut katsomukset. Lasten kanssa voidaan tarkastella myös laajemmin uskontoja ja katsomuksia. Vastaavasti tarkastellaan

uskonnottomuutta. Tavoitteena on edistää keskinäistä kunnioitusta ja ymmärrystä eri katsomuksia kohtaan sekä tukea lasten kulttuuristen ja katsomuksellisten identiteettien kehittymistä.

Lähiyhteisön menneisyyttä, nykyisyyttä ja tulevaisuutta pohtimalla suunnataan lasten mielenkiintoa historiallisiin asioihin sekä hyvän tulevaisuuden rakentamiseen. Lisäksi tarkastellaan lasten kasvuympäristöjen moninaisuutta. Lapsille luodaan mahdollisuuksia eläytyä menneisyyden tapahtumiin ja tilanteisiin. Tärkeitä tiedon lähteitä ovat lapset ja heidän henkilöhistoriansa, lähiyhteisön jäsenet, esineistöt ja ympäristöt. Nykyhetkeä tarkastellaan käsittelemällä lasten kanssa heitä askarruttavia tai kiinnostavia ajankohtaisia asioita. Lasten kanssa tarkastellaan myös lähiyhteisön moninaisuutta sitä kunnioittaen. Menneisyyden ja nykyisyyden lisäksi on tärkeää pohtia tulevaisuutta ja sitä, miten voimme vaikuttaa suotuisan tulevaisuuden toteutumiseen. Tulevaisuuden pohdinta voi liittyä esimerkiksi tulevan vuodenajan leikkien tai oman oppimisympäristön suunnitteluun.

Varhaiskasvatuksessa mediakasvatuksen tehtävänä on tukea lasten mahdollisuuksia toimia aktiivisesti ja ilmaista itseään yhteisössään. Lasten kanssa tutustutaan eri medioihin ja kokeillaan median tuottamista leikinomaisesti turvallisissa ympäristöissä. Lasten elämään liittyvää mediasisältöä ja sen todenmukaisuutta pohditaan yhdessä lasten kanssa. Samalla harjoitellaan kehittyvää lähde- ja mediakriittisyyttä. Lapsia ohjataan käyttämään mediaa vastuullisesti ottaen huomioon oma ja toisten hyvinvointi.”

Varhaiskasvatus tekee yhteistyötä Nousiaisten seurakunnan kanssa. Seurakunta järjestää vuosittain joulu- ja kevähartauden ja joka toinen vuosi pääsiäisvaelluksen. Lisäksi päiväkodeissa vierailee pikkukirkko pari kertaa vuodessa. Päiväkodeista ja perhepäivähoidosta tehdään vierailuja seurakuntatalolle ja vanhaan pappilaan. Lisäksi perhepäivähoidon lapset voivat osallistua seurakunnan kerhoihin. Lapsen ja perheen katsomus otetaan huomioon toiminnassa. Perheen kanssa keskustellaan ja sovitaan katsomuskasvatuksesta hoidon alkaessa. Varhaiskasvatuksessa keskustellaan avoimesti ja lapsilähtöisesti eri uskonnoista ja katsomuksista. Erilaisilla tapahtumilla ja juhlilla tuodaan tutuksi yleistä kulttuuriperintöä sekä erilaisia tapoja.

Lasten kanssa tutustutaan lähiympäristöön ja omaan kasvuympäristöön esimerkiksi erilaisilla retkillä. Lapsia innostetaan havainnoimaan ja tutkimaan ympäristöä. Varhaiskasvatuksessa hyödynnetään Nousiaisten kulttuurihistoriallista ympäristöä. Lasten kanssa vieraillaan esimerkiksi Topoisten kotiseutumuseossa.

Lasten kanssa voidaan katsoa lastenohjelmia ja keskustella niistä. Myös erilaisia teemaviikkoja, kuten sanomalehti- ja mediaviikkoa, hyödynnetään varhaiskasvatuksen mediakasvatuksessa. Sanoma- ja aikakauslehdet ovat lasten selailtavissa ja leikeltävissä. Mahdollisuuksien mukaan lapset voivat kokeilla kuvaamista, kuunnella radiota ja musiikkia soittamista sekä katsoa elokuvia. Lapsille luetaan kirjoja ja he voivat itse tuottaa omia tarinoita

esimerkiksi saduttamalla ja tekemällä animaatioita. Varhaiskasvatuksessa on käytössä tablettitietokoneita, joiden avulla mediakasvatusta voidaan lisätä. Varhaiskasvatus on mukana digihankkeessa, jossa opitaan käyttämään monipuolisesti digivälineitä ja ohjelmia.

Tutkin, toimin ympäristössäni

“Varhaiskasvatuksen tehtävä on antaa lapsille valmiuksia havainnoida, jäsentää ja ymmärtää ympäristöään. Lapsia ohjataan tutkimaan ja toimimaan luonnossa ja rakennetussa ympäristössä. Varhaiskasvatus tukee lasten matemaattisen ajattelun kehittymistä sekä vahvistaa myönteistä suhtautumista matematiikkaan. Varhaiskasvatukseen sisältyy myös ympäristökasvatusta ja teknologiakasvatusta. Oppimisympäristöihin liittyvät omakohtaiset havainnot, kokemukset ja elämykset auttavat lapsia ymmärtämään syy- ja seuraussuhteita sekä kehittymään ajattelijoina ja oppijoina. Lasten kehittyvä taito nimetä asioita sekä käyttää erilaisia käsitteitä edistää monilukutaitoa.

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on tarjota oivaltamisen ja oppimisen iloa matemaattisen ajattelun eri vaiheissa oleville lapsille. Lapset tutustuvat matematiikkaan ja sen osa-alueisiin havainnollisen ja leikinomaisen toiminnan myötä. Lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota päivittäisissä tilanteissa ja lähiympäristössä ilmeneviin muotoihin, määriin ja muutoksiin. Lapsia innostetaan pohtimaan ja kuvailemaan matemaattisia havaintojaan ilmaisemalla ja tarkastelemalla niitä esimerkiksi kehollisesti tai eri välineiden ja kuvien avulla.

Ympäristökasvatuksen tavoitteena on vahvistaa lasten luontosuhdetta ja vastuullista toimimista ympäristössä sekä ohjata heitä kohti kestäväää elämäntapaa. Ympäristökasvatus sisältää kolme ulottuvuutta: oppiminen ympäristössä, oppiminen ympäristöstä sekä toimiminen ympäristön puolesta. Lähiluonto sekä rakennettu ympäristö ovat sekä oppimisen kohteita että oppimisympäristöjä.

Teknologiakasvatuksen tavoitteena on kannustaa lapsia tutustumaan tutkivaan ja kokeilevaan työtapaan. Lapsia ohjataan myös havainnoimaan ympäristön teknologiaa ja keksimään omia luovia ratkaisuja. Lapsia rohkaistaan tekemään kysymyksiä, etsimään niihin yhdessä vastauksia ja tekemään päätelmiä.”

Aikuisen tehtävänä on antaa lapselle mahdollisuus tutkia, pohtia ja ihmetellä ympärillä olevia asioita tarjoamalla siihen asianmukaisia välineitä ja menetelmiä sekä rohkaisemalla ja kannustamalla lasta. Lasten kiinnostuksen- ja mielenkiinnon kohteet huomioidaan toiminnan suunnittelussa. Lapselle annetaan mahdollisuus oivaltaa itse. Pienryhmätoiminta antaa hyvän mahdollisuuden lapsen omatoimiselle tutkimiselle.

Matemaattisen ajattelun ja taitojen tukemisessa hyödynnetään mm. Nallematikkaa ja Pikku matikkaa. Matemaattiset ja tieteelliset ilmiöt integroidaan osaksi lapsen jokapäiväistä arkea,

esimerkiksi leluja luokitellaan ja lajitellaan laatikoihin, leivonnan yhteydessä mitataan määriä ja lämpötiloja, pukeutumisen yhteydessä lasketaan nappeja jne.

Lapsille annetaan kestäviä toimintamalleja ja ympäristökasvatus tuodaan osaksi arkipäivän toimintoja. Esimerkiksi metsäretkillä opetellaan huolehtimaan ympäristöstä ja luonnosta sekä liikkumaan luonnossa ja lähiympäristössä. Toiminnassa huomioidaan kestävien valintojen mahdollisuus, kuten ei heitetä roskia luontoon ja kädentöissä hyödynnetään kierrätysmateriaaleja.

Lasten kanssa on mahdollista tutustua Nousiaisten kunnan keskustan palveluihin sekä palo – ja pelastuslaitokseen. Turun seutu tarjoaa mahdollisuuden tutustua laajempaan teknologiseen ympäristöön. Lasten kanssa keskustellaan erilaisista teknisistä ratkaisuista ja heitä kannustetaan tutkimaan asioita. Välineinä käytetään mahdollisuuksien mukaan esimerkiksi kameraa ja tablettitietokonetta.

Kasvan, liikun ja kehityn

“Kasvan, liikun ja kehityn -oppimisen alueeseen sisältyy liikkumiseen, ruokakasvatukseen, terveyteen ja turvallisuuteen liittyviä tavoitteita. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on luoda pohja lasten terveyttä ja hyvinvointia arvostavalle sekä fyysistä aktiivisuutta edistävälle elämäntavalle yhdessä huoltajien kanssa. Tämä oppimisen alue tukee erityisesti itsestä huolehtimiseen ja arjen taitoihin liittyvää laaja-alaista osaamista.

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on innostaa lapsia liikkumaan monipuolisesti sekä kokemaan liikunnan iloa. Lapsia kannustetaan ulkoiluun ja liikunnallisiin leikkeihin kaikkina vuodenaikoina. Ohjatun liikkumisen lisäksi huolehditaan siitä, että lapsilla on riittävästi mahdollisuuksia päivittäiseen omaehtoiseen liikuntaan sekä sisällä että ulkona. Liikuntakasvatuksen tulee olla säännöllistä, lapsilähtöistä, monipuolista ja tavoitteellista. Riittävä fyysinen aktiivisuus on tärkeää lapsen terveelle kasvulle, kehitykselle, oppimiselle ja hyvinvoinnille.

Ruokakasvatuksen tavoitteena on edistää myönteistä suhtautumista ruokaan ja syömiseen sekä tukea monipuolisia ja terveellisiä ruokatottumuksia. Lapsia ohjataan omatoimiseen ruokailuun ja monipuoliseen, riittävään syömiseen. Päivittäiset ateriahetket järjestetään kiireettömässä ilmapiirissä opetellen ruokarauhaa ja hyviä pöytätapoja sekä yhdessä syömisen kulttuuria.

Varhaiskasvatuksessa pohditaan yhdessä lasten kanssa terveyteen ja turvallisuuteen liittyviä asioita. Lasten valmiuksia pitää huolta terveydestään sekä henkilökohtaisesta hygieniastaan tuetaan. Lasten kanssa keskustellaan liikkumisen, levon ja hyvien ihmissuhteiden merkityksestä hyvinvoinnille ja terveydelle. Lasten kanssa opetellaan turvallisuuteen liittyviä asioita päivittäisissä tilanteissa.”

Nousiaisten kunnan varhaiskasvatuksessa lapsia kannustetaan omaehtoiseen liikkumiseen. Tämän lisäksi lapsille järjestetään erilaista ohjattua liikuntatoimintaa. Varhaiskasvatuksen liikunta on lapsilähtöistä ja lapsilla on mahdollisuus käyttää liikuntavälineitä, esimerkiksi palloja ja vanteita, myös itsenäisesti. Aikuisten roolina on mahdollistaa lasten liikkuminen ja tarjota erilaisia liikuntakokemuksia. Myös erilaiset liikuntaleikit ja satu- ja musiikkiliikunta ovat tärkeässä roolissa varhaiskasvatuksessa. Lasten kanssa liikutaan luonnossa säännöllisesti, esimerkiksi metsäretkillä. Varhaiskasvatuksessa järjestetään myös eri yksiköiden välisiä yhteisiä liikuntatapahtumia. Nousiaisten kunnan varhaiskasvatuksessa on käytössä liikunnan vuosisuunnitelma. Kunta on mukana Ilo kasvaa liikkuen –hankkeessa. Kunta tarjoaa päiväkodeille ja perhepäivähoitajille mahdollisuuden käyttää koulujen liikuntasaleja ja kunnan liikunnanohjaaja liikuttaa myös varhaiskasvatuksessa olevia lapsia. Liikuntakasvatuksen tavoitteena on lisätä lapsen kehontuntemusta sekä motorisia perustaitoja. Liikuntakasvatuksessa voi hyödyntää erilaisia ohjelmia ja materiaaleja, kuten esimerkiksi Moni move ja Liiku –yhteistyö Lounais-Suomen alueella materiaalit (esim. Jekku-Jänö).

Ruokakasvatuksessa tärkeässä roolissa on aikuisten antama esimerkki. Aikuiset ruokailevat yhdessä lasten kanssa ja näyttävät omalla esimerkillään hyviä ruokailutapoja ja neuvovat lapsia toimimaan yhdessä sovittujen sääntöjen mukaan. Lapsia kannustetaan omatoimisuuteen ikätason mukaan, esimerkiksi kaatamaan itse maitoa tai voitelemaan leipää. Ruokailussa pyritään kiireettömyyteen ja lapsia kannustetaan maistamaan uusia makuja. Maistaminen tarkoittaa lusikallista tai kielellä maistamista. Lapsille tarjotaan kaikkea esillä olevaa ja lapsi voi syödä ne missä järjestyksessä haluaa. Kannustamisen, myönteisen palautteen ja selkeiden sääntöjen kautta tehdään ruokailusta myönteinen kokemus. Lasten kanssa keskustellaan ruuan alkuperästä sekä erilaisista ruokailutavoista. Tavoitteena on miellyttävä ruokailukokemus niin lapsille kuin aikuisille. Ruokapöytäkeskustelut ovat osa tapakasvatusta.

Terveysteen ja turvallisuuteen liittyvistä asioista keskustellaan lasten kanssa päivittäin arjen eri tilanteissa. Liikennesääntöihin ja liikennekäyttäytymiseen tutustutaan aina kun liikutaan varhaiskasvatuspaikan ulkopuolella sekä myös esimerkiksi pihan pyöräleikeissä. Lapsia kannustetaan ja ohjataan huolehtimaan omista tavaroistaan ja vaatteistaan sekä omasta hygieniastaan. Varhaiskasvatuksessa on yhteiset pelisäännöt, jotka koskevat mm. sosiaalisia suhteita, fyysistä oppimisympäristöä ja lasten turvallisuutta sekä hyvinvointia. Lapset lepäävät ja rauhoittuvat päivittäin sadun tai musiikin kera.

Varhaiskasvatuksessa pyritään tukemaan lasten turvallisuudentunnetta aikuisen läsnäololla ja vuorovaikutuksella. Vuorovaikutuksella aikuinen luo hyvän ja luottamuksellisen tunneilmapiirin, jossa lapsi voi kasvaa ja oppia. Aikuisen rauhallinen ja kiireetön käyttäytyminen viestii myös turvallisuudesta. Aikuinen tukee ja rohkaisee lasta pyytämään tarvittaessa apua.

4.6 Kieli ja kulttuuri

“Lasten vaihtelevat kielelliset ja kulttuuriset taustat ja valmiudet nähdään yhteisöä myönteisellä tavalla rikastuttavana. Kieli- ja kulttuuritietoisessa varhaiskasvatuksessa kielet, kulttuurit ja katsomukset nivoutuvat osaksi varhaiskasvatuksen kokonaisuutta.

Varhaiskasvatuslain mukaan kunnan on huolehdittava siitä, että lapsi voi saada varhaiskasvatusta lapsen äidinkielenä olevalla suomen, ruotsin tai saamen kielellä. Viittomakieltä käyttävälle lapselle voidaan antaa varhaiskasvatusta viittomakielellä. Varhaiskasvatusta voidaan antaa myös romanikielellä.

Huoltajille kerrotaan suomalaisen varhaiskasvatustoiminnan tavoitteista, sisällöistä ja menetelmistä. Huoltajien kanssa keskustellaan perheen kielellisestä ympäristöstä, kielivalinnoista, monikielisten ja -kulttuuristen identiteettien muodostumisesta sekä äidinkielen tai -kielten kehityksen vaiheista ja merkityksestä. Varhaiskasvatus tukee lapsen kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan.

Lapsille järjestetään mahdollisuuksien mukaan tilaisuuksia käyttää ja omaksua myös omaa äidinkieltään tai omia äidinkieliään. Oma äidinkieli sekä suomen/ruotsin oppiminen toisena kielenä rakentavat pohjaa lasten toiminnalliselle kaksi- ja monikielisyydelle. Vastuu lasten oman äidinkielen tai omien äidinkielen ja kulttuurin säilyttämisestä ja kehittämisestä on ensisijaisesti perheellä. Tarvittaessa huoltajien kanssa käytävissä keskusteluissa käytetään tulkkia, jolla varmistetaan molemminpuolinen ymmärrys.”

Nousiaisten kunnan omissa päivähoitoyksiköissä ei ole tarjolla kaksikielistä varhaiskasvatusta. Tarvittaessa kunta ostaa kaksikielisen, esimerkiksi ruotsinkielisen, varhaiskasvatuksen palvelut naapurikunnista. Tarvittaessa voidaan käyttää tulkkipalveluita, etenkin hoidon aloittamisvaiheessa, niin lapsen kuin myös vanhempien kanssa. Tällä hetkellä vieraskielisten lasten osuus varhaiskasvatuksessa on pieni.

Varhaiskasvatuksessa tuetaan moni- ja vieraskielisten lasten suomen kielen kehitystä samoilla keinoin kuin suomenkielisten lasten kielenkehitystä. Apuna voidaan käyttää esimerkiksi kuvia, tukiviittomia ja asioiden nimeämistä. Tarvittaessa lapsi voi osallistua varhaiskasvatuksen erityisopettajan järjestämään kielellistä kehitystä tukevaan pienryhmätoimintaan. Kielen kehityksen tukemiseksi voidaan käyttää erilaisia materiaaleja, kuten esimerkiksi Kili ja Kuttu (Kieli- ja liikuta ja kuvin tuettu leikki).

Lapsen kieli- ja kulttuuritaustasta keskustellaan vanhempien kanssa varhaiskasvatuksen alkaessa ja tiedot kirjataan lapsen vasaan.

5 LAPSEN KEHITYKSEN JA OPPIMISEN TUKI

” Varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella on oikeus saada yleistä, tehostettua tai erityistä tukea siten kuin varhaiskasvatuslaissa on säädetty. Oikea-aikaisella, yksilöllisesti kohdennetulla ja lapsen tarpeiden mukaisella tuella edistetään lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Samalla ehkäistään lapsen ongelmien kasvamista ja monimuotoistumista sekä riskiä syrjäytyä.

Tuen järjestämisen lähtökohtana ovat lapsen vahvuudet sekä oppimiseen, kehitykseen ja hyvinvointiin liittyvät tarpeet. Lasta kuullaan lapsen ikä ja kehitys huomioiden. Varhaiskasvatuksessa tuki rakentuu lapsen yksilöllisiin tarpeisiin vastaamisesta sekä yhteisöllisistä ja oppimisympäristöihin liittyvistä ratkaisuista. Varhaiskasvatuksessa huolehditaan siitä, että jokainen lapsi kokee itsensä hyväksytyksi omana itsenään sekä ryhmän jäsenenä. Kannustamalla lasta ja antamalla hänelle mahdollisuuksia onnistumisen kokemuksiin tuetaan lapsen myönteisen minäkuvan kehittymistä. Lapsen tarvitsema tuki ja toimenpiteet kirjataan päiväkodissa tai perhepäivähoidossa olevan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan.”

5.1 Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet ja vastuut

”Varhaiskasvatuksen järjestäjä on velvollinen antamaan lapselle hänen tarvitsemaansa tukea päiväkodissa tai perhepäivähoidossa. Lapsen tuen tarve arvioidaan ja tukea järjestetään viivytyksettä. Tuki varhaiskasvatuksessa järjestetään yleisenä, tehostettuna ja erityisenä tukena inklusiivisten periaatteiden mukaisesti. Jokaisella lapsella on lähtökohtaisesti oikeus saada tukea omassa lapsiryhmässään erilaisin joustavin järjestelyin. Mikäli lapsen tuen tarpeet sitä edellyttävät, lapsella on oikeus osallistua varhaiskasvatukseen pienryhmässä tai erityisryhmässä.

Lapsen kannalta on tärkeää, että tuki muodostaa johdonmukaisen jatkumon varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen aikana sekä lapsen siirtyessä perusopetukseen.

Tuen järjestämisen ja toteuttamisen vastuut

Varhaiskasvatuksen järjestäjä päättää tuen järjestämisen käytännöistä, toteuttamisesta, toimintatavoista ja arvioinnista päiväkodissa ja perhepäivähoidossa. Varhaiskasvatuksen järjestäjä seuraa ja arvioi annettavan tuen vaikuttavuutta ja riittävyyttä. Varhaiskasvatuksen järjestäjä päättää yhteistyörakenteista, vastuista ja toimintatavoista liittyen huoltajien kanssa tehtävään yhteistyöhön sekä monialaiseen yhteistyöhön. Monialaisen yhteistyön osalta päätetään myös työnjako eri toimijoiden kanssa tuen järjestämisessä. Varhaiskasvatuksen järjestäjän pyynnöstä sosiaali- ja terveydenhuollon

asiantuntijoiden tulee osallistua arvioinnin tekemiseen, jos tuen tarpeen arviointi sitä edellyttää.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä vastaa siitä, että lapsen oikeus saada varhaiskasvatuksen erityisopettajan palveluja sekä varhaiskasvatukseen osallistumisen edellyttämiä tulkittamis- ja avustamispalveluja ja apuvälineitä toteutuu.

Päätöksen tehostetusta ja erityisestä tuesta sekä tukipalveluista tekee varhaiskasvatuksen järjestämisvastuussa oleva kunta. Jos kyseessä on yksityisen palveluntuottajan tuottama varhaiskasvatus, päätöksen tekee palveluntuottajan esityksestä varhaiskasvatuksen toimipaikan sijaintikunta.

Jos tukea tarvitseva lapsi osallistuu useamman kuin yhden varhaiskasvatuksen järjestäjän varhaiskasvatukseen, on tuki suunniteltava, toteutettava ja arvioitava yhteistyössä.

Tuen tarpeen arviointi, tuen antaminen sekä toimintakulttuurin ja toimintatapojen kehittäminen kuuluvat koko henkilöstölle heidän koulutuksensa, työnkuviansa ja vastuidensa mukaan.

Toimipaikan johtaja vastaa varhaiskasvatuksessa annettavasta laadukkaasta tuesta, sen toteutumisesta ja henkilöstön ajantasaisesta osaamisesta lasten tuen tarpeita vastaavalla tavalla. Johtaja huolehtii, että henkilöstö suunnittelee lapsen tuen osana lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa. Suunniteltu tuki arvioidaan lapsen tarpeiden mukaan, vähintään kerran vuodessa.

Lapsella on oikeus varhaiskasvatuksen erityisopettajan palveluihin ja opetukseen hänen tuen tarpeensa sitä edellyttäessä. Erityisopettaja osallistuu lapsen tuen tarpeen, tukitoimenpiteiden ja niiden toteuttamisen suunnitteluun ja arviointiin tarvittaessa. Erityisopettajan antama tuki voi olla lapsikohtaista ja/tai ryhmässä toteutettavaa opetusta. Tuki voi olla säännöllistä, osa tai kokoaikaista. Sitä voidaan toteuttaa samanaikaisopetuksena tai yhteisopettajuutena lapsen ryhmän opettajan kanssa. Erityisopettajan asiantuntemusta hyödynnetään myös henkilöstön ja huoltajien konsultoinnissa. Varhaiskasvatuksen opettajaksi ja/tai varhaiskasvatuksen erityisopettajaksi kelpoinen henkilö on vastuussa lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjattavasta tuen suunnittelusta ja toteuttamisen arvioinnista.

Perhepäivähoitaja vastaa ryhmänsä lasten tuen toteuttamisesta. Tuen suunnittelu ja arviointi voidaan tehdä yhteistyössä varhaiskasvatuksen opettajan ja/tai erityisopettajan kanssa. Lapsen edun sitä edellyttäessä, voidaan yhteistyössä huoltajan kanssa keskustella, että lapsi siirtyy päiväkotiin saadakseen tarvitsemaansa tukea.

Varhaiskasvatuksessa voi olla lapsi tai ryhmäkohtaisia avustajia, joiden tehtävänä on tukea lasta tai lapsia ryhmässä sekä mahdollistaa heidän osallistumisensa toimintaan. Tämä voi myös tarkoittaa esimerkiksi sitä, että avustaja auttaa muita lapsia, kun varhaiskasvatuksen opettaja toimii tukea tarvitsevan lapsen kanssa ja tuo vuorovaikutustilanteeseen lapsen yksilöllisiin tavoitteisiin liittyviä pedagogisia sisältöjä.”

Nousiaisissa varhaiserityiskasvatusta toteutetaan inklusion periaatteiden mukaisesti eli tuki tuodaan lapsen olemassa olevaan kasvuympäristöön. Kasvun ja oppimisen tukea annetaan kaikissa varhaiskasvatuksen toimintaympäristöissä. Lapsiryhmiä muodostaessa huomioidaan tukea tarvitsevien lasten etu ja tuen tarve. Ryhmissä voi toimia lapsi- tai ryhmäkohtaisia avustajia, joiden tehtävänä on auttaa lasta tai lapsia ryhmässä sekä mahdollistaa heidän osallisuutensa. Tarvittaessa käytössä on myös pienennetty ryhmä, jossa ryhmän lapsilukua on pienennetty ja henkilöstöresurssia lisätty. Kiertävä varhaiskasvatuksen erityisopettaja (kveo) konsultoi henkilökuntaa kasvun ja oppimisen tukeen liittyen. Kveo toimii säännöllisesti päiväkotien lapsiryhmien kanssa ja tarvittaessa perhepäivähoidossa.

Päiväkodinjohtaja ja kveo tekevät tiivistä yhteistyötä varhaiskasvatuksen järjestämistä varten. Veo välittää päiväkodinjohtajalle tietoa lapsiryhmien tarpeista, tuen toteutumisesta ja henkilöstön osaamisen tarpeista.

Lapsen tarvitsema tuki arvioidaan moniammatillisessa työryhmässä Peruskuntayhtymä Akselin toiminnan mukaan. Lasten kuntoutussuunnitelmat laaditaan ja päivitetään yhteistyössä terveydenhuollon ammattilaisten kanssa.

5.2 Yhteistyö tuen aikana

”Varhaiskasvatus järjestetään yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa siten, että jokainen lapsi saa oman kehityksensä ja tarpeidensa mukaista kasvatusta, opetusta ja hoitoa sekä tarvitsemaansa tukea. Lapsen tuki edellyttää toimivia paikallisia yhteistyörakenteita ja yhteisöllisten toimintatapojen kehittämistä.

Lapsen ja huoltajan kanssa tehtävä yhteistyö

Huoltajan ja varhaiskasvatuksen henkilöstön jaettu tieto lapsesta ja hänen tarpeistaan on lähtökohta varhaisen ja riittävän tuen antamiseen. Huoltajan kanssa keskustellaan lapsen oikeudesta tukeen, tuen järjestämisen keskeisistä periaatteista sekä lapselle annettavasta tuesta ja tuen toteuttamisen muodoista. Lapsi osallistuu yhteistyöhön tarkoituksenmukaisella, ikäänsä ja kehitysvaiheeseensa sopivalla tavalla. Lasta kuullaan ja hänen mielipiteensä huomioidaan.

Huoltajaan ollaan yhteydessä heti, kun lapsella ilmenee kehityksen tai oppimisen haasteita tai henkilöstöllä herää huoli lapsen hyvinvoinnista. Huoltajalle annetaan tietoa lasta koskevien asioiden käsittelystä, tietojen saannista ja niiden luovuttamisesta sekä salassapidosta. Tarvittaessa keskusteluissa käytetään tulkkia. Lapsen tuen toteuttamisen tavoitteet voidaan saavuttaa parhaiten silloin, kun kaikki osapuolet osallistuvat yhteistyöhön.

Lapsi voi saada tukea myös muiden lapsia ja perheitä koskevien palvelujen kautta. On tärkeää, että paikalliset lasten ja perheiden palvelut muodostavat tarkoituksenmukaisen kokonaisuuden lapsen tuen järjestämisessä.

Monialainen yhteistyö

Monialaista yhteistyötä ohjaa lapsen edun ensisijaisuus. Yhteistyökäytännöt ja periaatteet tulee sopia lastenneuvolan, lastensuojelun, kasvatus ja perheneuvolan ja muiden sosiaalitoimen palvelujen kanssa niitä tilanteita varten, joissa neuvotellaan lapsen asioista tai edellytetään viranomaisten puuttumista. Monialainen yhteistyö toteutetaan ensisijaisesti huoltajan suostumuksella. Yhteistyötä tehtäessä tulee noudattaa salassapitoa ja tietojen vaihtoa koskevia säännöksiä.

Varhaiskasvatusta järjestetään myös erikoissairaanhoidon piirissä. Varhaiskasvatuspalvelujen ja sairaalan tai muun vastaavan tahon keskinäisellä yhteistyöllä varmistetaan varhaiskasvatuksen jatkuvuus lapsen kunnon ja jaksamisen mukaisesti. Erityistä huomiota kiinnitetään lapsen turvallisten ihmissuhteiden säilymiseen.

Lapsi voi vaikean vammaisuuden tai sairauden vuoksi tarvita pidennettyä oppivelvollisuutta. Päätös pidennetyn oppivelvollisuuden aloittamisesta tehdään pääsääntöisesti ennen oppivelvollisuuden alkamista. Lapsen huoltajalle tulee antaa ajoissa tietoa pidennetyn oppivelvollisuuden toteuttamiseen liittyvistä seikoista. Pidennettyyn oppivelvollisuuteen liittyvistä päätöksistä ja toteuttamisen vaihtoehdoista määrätään Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa.”

Kun ilmenee huolta lapsen kasvusta, kehityksestä tai oppimisesta henkilökunta tai vanhemmat ottavat yhteyttä kiertävään veo:n. Henkilökunta keskustelee huolen aiheesta huoltajien kanssa ennen konsultaatiopyyntöä.

Tuen tarpeen havainnointi, tuen suunnittelu ja toteuttaminen sekä arviointi tehdään yhteistyössä huoltajien ja tarvittaessa muiden lapsia ja perheitä koskevien palvelujen kanssa. Akselissa on käytössä lasten kuntoutustyöryhmä, joka on tarkoitettu lapsille, joiden kehityksestä tai oppimisesta herää huoli kotona, neuvolassa tai varhaiskasvatuksessa. Monialainen työryhmä arvioi ja suunnittelee lapselle mahdollisia kuntoutustarpeita. Työryhmä tekee tiivistä yhteistyötä varhaiskasvatuksen kanssa. Lapsen asioiden käsittelyyn pyydetään aina kirjallinen lupa huoltajilta neuvolasta.

Siirrosta pienennettyyn ryhmään neuvotellaan yhteistyössä huoltajien kanssa. Siirto voi tulla kyseeseen tilanteessa, jolloin lapsen tuen tarpeeseen pystytään paremmin vastaamaan pienemmässä, paremmin resursoidussa ryhmässä. Pidennettyyn oppivelvollisuuteen liittyvä varhennettu esiopetus annetaan pienennetyssä ryhmässä. Sivistysjohtaja tekee päätöksen lapsen siirtämisestä pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin, veo:n hakemuksen perusteella.

Veo huolehtii monialaisen yhteistyön toimivuudesta varhaiskasvatuksessa ja konsultoi henkilöstöä ja huoltajia koulun aloituksen ja pidennetyn oppivelvollisuuden asioissa. Nousiaisissa esiopetus on perusopetuksen järjestämää.

Nousiaisissa lapsia kuunnellaan ja havainnoidaan arjessa. Heille tehdään erilaisia haastatteluja toimintakaudella.

5.3 Tuen toteuttaminen varhaiskasvatuksessa

”Varhaiskasvatukseen osallistuminen on hyvä perusta lapsen kehitykselle, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Vaikeuksia ehkäistään ennalta pedagogisilla järjestelyillä ja erilaisilla työtapoilla. Näihin kuuluvat muun muassa suunnitelmallinen toiminnan eriyttäminen, ryhmien joustava muuntelu ja oppimisympäristöjen muokkaaminen. Selkeä päiväjärjestys ja päivittäisten toimintojen rytmittäminen tukevat kaikkia lapsia. Lapselle määritellään sopivin tuen taso ja tuen muodot tuen antamisen periaatteiden mukaisesti, mikäli laadukas pedagogiikka ei vastaa lapsen yksilöllisiin tarpeisiin. Varhaiskasvatuksen tuen muodot tarkoittavat lapsen tarvitsemia pedagogisia, rakenteellisia ja hoidollisia tukitoimia. Aloite lapsen tuen vahvistamisesta voi tulla ryhmän henkilöstöltä, huoltajalta tai muilta asiantuntijoilta.

Lapsella on oikeus saada tukea sopivalla tuen tasolla heti, kun tuen tarve on havaittu. Lapsen tuen saanti ei edellytä lääketieteellistä diagnoosia tai muuta terveydenhuollon tai sosiaalihuollon lausuntoa. Lapsella on myös oikeus tuen palveluihin ja apuvälineisiin tuen tarpeen mukaan. Varhaiskasvatuksen järjestäjä vastaa niistä tukitoimista ja apuvälineistä, joita lapsi tarvitsee varhaiskasvatukseen osallistumiseensa. Tällaisia ovat esimerkiksi

- liikkumiseen ja muihin fyysisiin toimintoihin liittyvät järjestelyt, kuten pyörätuoliliuskat ja kaiteet tai
- lapsen kommunikaatioon, näköön, kuuloon, liikkumiseen tai muuhun fyysiseen tarpeeseen liittyvät apuvälineet, kuten kommunikointia tukevat lelut, digitaaliset sovellukset, pelit tai äänikirjat.

Varhaiskasvatuksessa käytettävät tuen tasot ovat yleinen tuki, tehostettu tuki ja erityinen tuki. Tuen tasojen välillä siirrytään joustavasti ja tuen taso arvioidaan aina tapauskohtaisesti. Tehostetun tai erityisen tuen edellytyksenä ei ole, että lapsi on ensin saanut muulle tasolle kuulunutta tukea. Tehostettua tai erityistä tukea saava lapsi on otettava huomioon päiväkodin ja perhepäivähoidon henkilöstön mitoituksessa.”

Hyvä arki, leikki ja vuorovaikutus kuuluvat kaikille lapsille varhaiskasvatuksessa. Pedagogisilla järjestelyillä ja erilaisilla työtapoilla tuetaan lapsen tasa-arvoista osallisuutta varhaiskasvatuksessa. Nousiaisissa on käytössä kolmiportainen tukijärjestelmä

varhaiskasvatuksessa. Kolmiportaisessa tukijärjestelmässä tuki jaetaan yleiseen, tehostettuun ja erityiseen tukeen.

Nousiaisissa noudatetaan inklusion periaatetta ja lapsen annettava tuki pyritään järjestämään hänen omassa ryhmässään. Veo ja ryhmän henkilöstö keskustelevat lapsen tuen tarpeesta ja päivittävät sitä säännöllisesti. Nousiaisissa tuen antaminen lapselle kuuluu jokaiselle ryhmän aikuiselle. Vanhempien kanssa keskustellaan aina tuen tarpeesta ja siihen liittyvistä päätöksistä.

Yleinen tuki

”Varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella on oikeus saada hänen yksilöllisen kehityksensä, oppimisensa tai hyvinvointinsa edellyttämää yleistä tukea heti tuen tarpeen ilmettyä osana varhaiskasvatuksen perustoimintaa. Yleistä tukea toteutetaan pääsääntöisesti lapsen omassa ryhmässä.

Yleinen tuki on ensimmäinen keino vastata lapsen tuen tarpeeseen. Yleinen tuki muodostuu yksittäisistä tuen muodoista, esimerkiksi yksittäisistä pedagogisista ratkaisuksista sekä tukitoimista, joilla tilanteeseen vaikutetaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Lapsen tuki on lyhytkestoista ja/tai intensiteetiltään matalampaa verrattuna tehostettuun ja erityiseen tukeen. Lapsen yksilöllisiin tuen tarpeisiin vastataan käyttämällä esimerkiksi soveltuvia materiaaleja, välineitä, opetusohjelmia tai osa-aikaista erityisopettajan antamaa tukea.

Yleinen tuki ei edellytä hallintopäätöksen antamista, vaan tukea annetaan aina tuen tarpeen ilmetessä. Yleinen tuki järjestetään varhaiskasvatuksen opettajan ja muun henkilöstön yhteistyössä. Mahdollisista tukipalveluista, kuten tulkitsemis- ja avustamispalveluista ja apuvälineistä, tehdään hallinnollinen päätös.”

Nousiaisissa yleisen tuen keinot painottuvat ryhmän toimintatapoihin ja järjestelyihin, mutta voivat olla myös yksittäistä lasta koskevia käytänteitä. Yleinen tuki on kaikkia lapsia varten. Kun huoli lapsen kasvusta, kehityksestä tai oppimisesta herää, tarkistetaan yleiseen tukeen kuuluvien hyvien käytänteiden valikosta, että käytössä on kaikki mahdolliset keinot tukea lasta olemassa olevassa toimintaympäristössä. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa koskevassa palaverissa keskustellaan huoltajan kanssa lapsen toiminnasta, oppimisesta, kehittymisestä ja käytössä olevista yleisen tuen valikon tukitoimista. Tarvittaessa lapsi ohjataan lastenkuntoutustyöryhmään, jossa voidaan moniammatillisesti pohtia lapsen tilannetta.

Tehostettu tuki

”Varhaiskasvatuksessa lapselle on annettava tukea yksilöllisesti ja yhteisöllisesti suunniteltuna tehostettuna tukena, kun yleinen tuki ei riitä. Tuki on intensiteetiltään voimakkaampaa ja yksilöllisempää, kuin yleinen tuki. Tukea annetaan lyhytkestoisesti tai pidempään jatkuvana lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaisesti ja se aloitetaan heti tuen ilmettyä. Tehostettua tukea annetaan niin kauan, kuin lapsi tarvitsee sitä.

Lapsen tukea tehostetaan tuen suunnittelulla ja toteuttamistapojen lisäämisellä tai niitä vahvistamalla. Tuki muodostuu säännöllisistä ja samanaikaisesti toteutettavista useista tuen muodoista. Oikea-aikaisesti annettu tehostettu tuki ennaltaehkäisee lapsen myöhempää tuen tarpeiden moninaistumista.

Lapsen mahdollista myöhempää diagnoosia tai kuntoutuksen aloittamista ei voida käyttää tuen saamisen ehtona. Tehostetun tuen antamisesta tehdään hallintopäätös.”

Tehostettuun tukeen siirrytään, kun yleinen tuki ei riitä. Tehostettu tuki on pitkäaikaisempaa, säännöllisempää, laajempaa ja yksilöllisempää kuin yleinen tuki. Vanhempien kanssa keskustellaan tehostetun tuen aloituksesta ja toimintatavoista ryhmässä. Varhaiskasvatussuunnitelma ja tehostetun tuen tarve tarkastetaan vähintään kerran vuodessa ja aina tarpeen mukaan.

Ennen tehostettuun tukeen siirtymistä tehdään pedagoginen arvio yleisen tuen tukitoimista ja kokonaistilanteesta. Veo vastaa pedagogisen arvion laatimisesta. Tehostettuun tukeen siirtymisen tarpeen arvioi veo yhteistyössä huoltajien ja kasvatushenkilöstön kanssa tarvittaessa monialaista asiantuntemusta hyödyntäen. Tehostetun tuen aikana käytössä on monipuolinen valikoima yleistä tukea yksilöllisempiä pedagogisia tukitoimia. Myös rakenteelliset tukitoimet ovat käytettävissä. Tehostetun tuen päätöksen tekee varhaiskasvatusjohtaja veo:n laatiman pedagogisen arvion ja tehostetun tuen hakemuksen pohjalta. Veo vastaa tehostetun tuen kirjaamisesta vasuun. Varhaiskasvatussuunnitelma ja tehostetun tuen tarve tarkastetaan vähintään kerran vuodessa ja aina tarpeen mukaan. Varhaiskasvatusjohtaja tekee päätöksen mahdollisesta tehostetun tuen päättymisestä veo:n lausunnon pohjalta.

Erityinen tuki

”Varhaiskasvatuksessa lapselle on annettava tukea yksilöllisesti suunniteltuna erityisenä tukena, yleinen tuki tai tehostettu tuki ei riitä. Erityistä tukea voidaan antaa vammasta, sairaudesta, kehityksen viivästyisestä tai muusta, merkittävästi toimintakykyä alentavasta lapsen oppimisen ja kehityksen tuen tarpeesta johtuen. Erityinen tuki on vahvin varhaiskasvatuksessa annettavan tuen taso. Lapsen tuen tarpeen vaatiessa tuki voidaan aloittaa suoraan erityisen tuen tasolla.

Lapsella on oikeus saada erityistä tukea heti tuen tarpeen ilmetessä. Erityinen tuki muodostuu useista tuen muodoista ja tukipalveluista, ja on jatkuvaa ja kokoaikaista. Erityisen tuen antamisesta tehdään hallintopäätös.“

Erityinen tuki on vahvempaa ja yksilöllisempää kuin tehostettu tuki. Vanhempien kanssa keskustellaan erityisen tuen aloituksesta ja ryhmän toimintatavoista erityisen tuen aikana. Varhaiskasvatussuunnitelma ja erityisen tuen tarve tarkastetaan vähintään kerran vuodessa ja aina tarpeen mukaan. Erityiseen tukeen siirrytään, kun tehostettu tuki ei ole riittävää tai tuki voidaan aloittaa erityisen tuen tasolta, jos lapsen oppiminen tai kehitys sitä vaatii.

Ennen erityisen tuen päätöstä tehdään pedagoginen selvitys lapsen saamista tukitoimenpiteistä tehostetun tuen aikana ja kokonaistilanteesta. Veo vastaa pedagogisen selvityksen laatimisesta yhteistyössä huoltajien ja kasvatushenkilöstön kanssa. Varhaiskasvatusjohtaja tekee kirjallisen päätöksen erityisen tuen antamisesta pedagogisen selvityksen ja erityisen tuen hakemuksen pohjalta. Tulkitsemis- ja avustamispalveluihin sekä apuvälineisiin liittyvät päätökset tekee varhaiskasvatusjohtaja veo:n anomuksen pohjalta. Varhaiskasvatusjohtajan tekee päätöksen erityisen tuen päättymisestä ja tehostettuun tukeen siirtämisestä veon lausunnon perusteella.

Tuen muodot

Tuen eri muotoja käytetään kaikilla tuen tasoilla lapsen tuen tarpeen mukaisesti. Tuen muotoja voi toteuttaa samanaikaisesti heti tuen tarpeen ilmettyä osana varhaiskasvatuksen perustoimintaa. Varhaiskasvatuksen työtapoja ja oppimisympäristöjä muunnellaan lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaan. Tukitoimet suunnitellaan pedagogisesti niin, että lapsen osallisuus, oikeus oppia ja toimia osana vertaisryhmää toteutuvat lapsen edun mukaisesti. Lapsen tuki voi sisältää pedagogisia, rakenteellisia ja hoidollisia tuen muotoja. Lapsen tuki järjestetään osana varhaiskasvatuksen päivittäistä toimintaa. Lapsiryhmän kokoa muodostettaessa huomioidaan tukea tarvitsevien lasten etu, tuen tarve ja taso sekä se, että varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet voidaan ryhmässä saavuttaa.

Pedagogisiin tuen muotoihin lukeutuvat toistuvien toimintojen sekä lapselle selkeän ja ennakoitavan päivärytmin luominen. Lapsen tukeen kuuluvat muun muassa sensitiiviset ja saavutettavat vuorovaikutus- ja kommunikointitavat. Näitä voivat olla puhetta korvaavat kommunikaatiomenetelmät, kuten viittomat, kuvat tai erilaiset teknologiset ratkaisut käyttö. Lapsen tarpeisiin vastaaminen edellyttää varhaiskasvatuksen henkilöstöltä yhteisiä ja johdonmukaisia pedagogisten ja erityispedagogisten työtapojen ja menetelmien käyttöä. Pedagogisiin tuen muotoihin kuuluvat myös varhaiskasvatuksen toiminnan suunnittelu, havainnointi, dokumentointi ja arviointi.

Lapsen yksilöllisistä tarpeista nousevia erityispedagogisia menetelmiä voidaan suunnitella, soveltaa ja toteuttaa joko yhden lapsen kanssa, pienen ryhmän tai koko lapsiryhmän

yhteisenä toimintana. Varhaiskasvatuksen inklusiivisen arvoperustan mukaisesti pedagogisen tuen suunnittelussa ja toteutuksessa tulee ensisijaisesti käyttää toimintatapoja, joissa lapsen tarvitseman tuki toteutuu osana vertaisryhmää.

Rakenteellisiin tuen muotoihin kuuluu lapsen tuen tarpeen havaitsemiseen ja sen toteuttamiseen liittyvän henkilöstön osaamisen ja erityispedagogisen osaamisen lisääminen. Rakenteellisia tuen muotoja ovat myös ryhmän lapsimäärän pienentäminen sekä henkilöstön mitoittamiseen ja/tai rakenteeseen liittyvät ratkaisut sekä niiden muuttaminen lapsen tuen tarpeen mukaan. Ryhmän henkilöstörakennetta voidaan vahvistaa esimerkiksi varhaiskasvatuksen erityisopettajalla. Lapsimäärän pienentämisellä muutetaan henkilöstön ja lasten suhdelukua siten, että lapsen tukea voidaan suunnitellusti toteuttaa ja varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet voidaan ryhmässä saavuttaa. Lisäksi varhaiskasvatukseen osallistumisen edellyttämät tulkitsemis- ja avustamispalvelut, apuvälineiden käyttäminen esteettömyyden huomioiminen sekä pien- ja erityisryhmä voivat olla lapsen tarvitsemia rakenteellisia tuen muotoja.

Hoidollisen tuen muodot tarkoittavat menetelmiä ja toimintatapoja, joilla vastataan lapsen tarvitsemaan hoitoon, hoivaan ja avustamiseen. Lapsen terveydenhoidolliset tarpeet huomioidaan osana hoidollisen tuen muotoja. Näitä voivat olla esimerkiksi lapsen pitkäaikaissairauksien hoitoon, lääkitykseen, ruokavalioon ja liikkumiseen liittyvät avustamisen tarpeet ja apuvälineet. Sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden kanssa tehdään yhteistyötä esimerkiksi varhaiskasvatuksen henkilöstön ohjauksen ja konsultaation osalta.

Varhaiskasvatuksen toimipaikoissa arvioidaan aina tapauskohtaisesti, voidaanko lääke- tai sairaudenhoito toteuttaa osana lapsiryhmän perustoimintaa. Jokaisen lapsen kohdalla tehdään lapsen tilanteen kokonaisarviointi. Lapsen lääke- tai sairaudenhoito ei ole riippuvainen varhaiskasvatuslain mukaisesta tuen tasosta, vaan hoitoa annetaan tuen tasosta riippumatta lapsen tarpeen mukaan.

Tuen pedagogisten, rakenteellisten ja hoidollisten toimintatapojen tulee olla lapsen edun ja tuen tarpeen mukaisia, ja niissä käytetään paikallista ja tapauskohtaista harkintaa. Esimerkiksi lapsen apuvälineiden käyttöä tai avustamista suunniteltaessa tulee ensisijaisesti järjestää nämä tukitoimet niin, että lapsi on osa vertaisryhmää ja mukana samoissa tiloissa ja tilanteissa muun lapsiryhmän kanssa.”

Vanhempien kanssa käydyn keskustelun pohjalta, veo ja henkilöstö suunnittelevat lapselle sopivat tuen muodot. Pedagogisia tuen muotoja on jo ryhmissä osittain käytössä kaikilla lapsilla esim. päivärytmi ja kuvakommunikointi. Veo ohjeistaa henkilöstöä pedagogisten työmenetelmien käytössä.

Rakenteellisten tuen muotojen suunnittelussa ja järjestämisessä tarvitaan veo:n arvio. Pienennetyssä ryhmässä on käytössä useampia rakenteellisia muotoja, kuten henkilöstön lisäresurssi ja lapsiryhmän pienempi koko. Ryhmässä toimii lisäksi varhaiskasvatuksen erityisopettaja. Inklusion periaatteen toteutumiseksi on mahdollista myös muissa ryhmissä pienentää ryhmän kokoa, veon lausunnon perusteella. Varhaiskasvatuksen johtaja, päiväkodinjohtaja ja veo arvioivat yhdessä mitä rakenteellisia tuen muotoja otetaan käyttöön.

Hoidollisissa tuen muodoissa on oleellista terveydenhuollon antamat ohjeistukset ja diagnoosit. Lääkehuoltoa antaa siihen koulutettu henkilöstö. Henkilöstö koulutetaan lääkkeiden antamiseen joko vanhemman ohjeistuksen mukaan tai terveydenhuollon koulutuksella (esim. epipen ja diabetes). Tarvittaessa veo tekee hakemuksen avustajan tai apuvälineen tarpeellisuudesta. Kaikissa tuen muodoissa kuullaan henkilöstöä ja heille järjestetään tarvittaessa koulutusta.

5.4 Lapsen tuen arviointi

“Varhaiskasvatuksessa lapsen tukea arvioidaan kaikilla tasoilla. Lapsen tuen tarvetta-, sekä tuen riittävyyttä ja toteutumista arvioidaan tarpeen mukaan, mutta kuitenkin vähintään kerran vuodessa esimerkiksi lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tarkistamisen yhteydessä tai tuen tarpeen tai oppimisympäristön muuttuessa. Lapsen tuen tarpeen arvioinnin prosessi voi alkaa varhaiskasvatuksen henkilöstön tekemien havaintojen pohjalta. Myös huoltaja, lastenneuvola tai sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstö voi tehdä aloitteen. Tuen antamisen kokonaisuutta tarkasteltaessa arvioidaan aina kunkin lapsen kohdalla, mitkä ratkaisut parhaiten toteuttavat lapsen etua. Lapsen mielipide ja toivomukset huomioidaan ja huoltajan kanssa toimitaan yhteistyössä arvioitaessa tuen tarvetta, tukitoimenpiteitä ja toteuttamista.

Varhaiskasvatuksen erityisopettaja osallistuu lapsen tuen arviointiin tarpeen mukaan. Sosiaali- ja terveysviranomaiset osallistuvat arvioinnin tekemiseen varhaiskasvatuksen järjestäjän pyynnöstä, jos arviointi edellyttää myös muuta kuin varhaiskasvatushenkilöstön pedagogista asiantuntemusta tuen tarpeen arvioimiseksi ja tuen ratkaisujen perusteeksi.”

Nousiaisissa tarkistetaan lapsen tuen tarve syksyisin ja keväisin vasun päivityksen yhteydessä. Veo on mukana vasun päivityksissä, jos lapsella on tuen tarvetta tai henkilökunnalla on herännyt huoli hänestä. Veo voi osallistua palavereihin varhaiskasvatuksen opettajan pyynnöstä, ilman suurempaa huolen aihetta. Lisäksi aina tarvittaessa arvioidaan tuen porras ja sitä muutetaan tarpeen mukaan. Annettua tukea arvioidaan säännöllisesti kaikkien ryhmän aikuisten kanssa ja pohditaan yhdessä tuen toimivuutta ja mitä voisi tehdä toisin. Tarvittaessa veo konsultoi neuvolan terveydenhoitajaa. Varhaiskasvatuksesta on mahdollista ohjata lapsi lasten kuntoutustystöryhmään, jossa voidaan moniammatillisesti pohtia lapsen tilannetta.

5.5 Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma tuen aikana

”Lapsen tarvitsema tuki eli tuen taso, muodot ja niiden toteuttaminen sekä niihin liittyvät vastuut ja työnjako kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Sen laadinnasta ja arvioinnista vastaa varhaiskasvatuksen opettajaksi kelpoinen henkilö ja/tai varhaiskasvatuksen erityisopettaja yhteistyössä muun henkilöstön ja lapsen huoltajan kanssa. Henkilöstön tehtävänä on tukea huoltajan ja lapsen osallisuutta suunnitelman laatimisessa ja arvioinnissa. Tavoitteena on toimia yhteisymmärryksessä lapsen ja huoltajan kanssa. Lapsen mielipide selvitetään ja huomioidaan suunnitelmaa laadittaessa ja sitä arvioitaessa.

Tuen tarvetta ja toteutumista arvioidaan ja suunnitelma tarkistetaan tarpeen mukaan vähintään kerran vuodessa tai tuen tarpeen muuttuessa. Toiminnan tavoitteiden saavuttaminen kirjataan ja tavoitteita muutetaan lapsen muuttunutta tuen tarvetta vastaavaksi. Suunnitelmasta tulee ilmetä, jos tuen tarve ja toimenpiteet ovat päättyneet. Tuen tarve arvioidaan aina lapsen aloittaessa esiopetuksen. Esiopetukseen osallistuvan lapsen kasvun ja oppimisen tuesta määrätään esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa. Esiopetusta täydentävän varhaiskasvatuksen osalta mahdollinen tuki tulee yhteensovittaa esiopetuksessa annettavan tuen kanssa ja kirjata lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan.

Ennen tehostetun tai erityisen tuen aloittamista lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan mahdollisten aiemmin toteutettujen tukitoimien ja niiden vaikuttavuuden arviointi. Arviointi pitää sisällään kuvauksen tukitoimista, niiden vaikuttavuuden arvioinnista ja kehittämisestä sekä perustelut siitä, millaisista tuen toimista lapsi hyötyy ja mitkä parhaiten toteuttavat yksilöllisesti lapsen etua.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa hyödynnetään tehtäessä hallinnollista päätöstä annettavasta tehostetusta tai erityisestä tuesta tai tukipalveluista. Mikäli lapsen tuen tarvetta on arvioitu lapsen varhaiskasvatussuunnitelmassa, tulee arviointi huomioida annettaessa tehostetun tai erityisen tuen hallinnollista päätöstä tai päätöstä tukipalveluista. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma päivitetään hallinnollisen päätöksen sisällön mukaisesti.

Kun lapsi saa varhaiskasvatuksessa tukea, hänen varhaiskasvatussuunnitelmaansa kirjataan lisäksi seuraavat asiat:

Pedagogiset tuen muodot

- varhaiskasvatuspäivän rakenteeseen ja päivärytmiin liittyvät ratkaisut
- oppimisympäristöihin liittyvät ratkaisut
- tarvittavat erityispedagogiset menetelmät
- vuorovaikutus ja kommunikointitavat, esimerkiksi viittomien ja kuvien käyttö

- käytännöt, miten lapsi pääsee osalliseksi vertaisryhmän toimintaa, esimerkiksi esteettömyyden huomiointi. Rakenteelliset tuen muodot
- tuen toteuttamiseen liittyvän osaamisen ja erityispedagogisen osaamisen vahvistaminen
- henkilöstön mitoitukseen ja rakenteeseen liittyvät ratkaisut
- lapsiryhmän kokoon ja ryhmärakenteeseen liittyvät ratkaisut
- tulkitsemis ja avustamispalvelut sekä apuvälineiden käyttö
- pien tai erityisryhmä tai muu tarvittava ryhmämuoto
- varhaiskasvatuksen erityisopettajan osa tai kokoaikainen opetus tai konsultaatio.

Hoidolliset tuen muodot

- perushoittoon, hoivaan ja avustamiseen liittyvät menetelmät
- terveydenhoidolliset tarpeet, esimerkiksi lapsen pitkäaikaissairauksien hoitoon, lääkitykseen, ruokavalioon ja liikkumiseen liittyvä avustaminen ja apuvälineet.

Tuen edellyttämä yhteistyö ja palvelut

- yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa
- lapsen tuen toteuttamisen vastuut
- erityisasiantuntijoiden palvelujen käyttö
- sosiaali ja terveydenhuollon sekä muiden asiantuntijoiden antama ohjaus ja konsultaatio
- mahdollisten kuljetusten järjestelyt ja vastuut.

Tuen vaikuttavuuden arviointi

- tuen tarpeen, riittävyyden ja toteutumisen seuranta
- tukitoimien vaikutusten arviointi, arvioinnin perusteella tehtävät johtopäätökset ja toimenpiteet sekä arviointiajankohdat.

Lisäksi lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan mahdolliset sosiaali- ja terveyspalvelut, kuten lapsen saama kuntoutus, jos se on olennaista lapsen varhaiskasvatuksen järjestämisen näkökulmasta.”

Yleinen-, tehostettu- ja erityinen tuki kirjataan lapsen vasuun, johon liitetään myös yleisen tuen valikko. Kirjaamisesta vastaa veo yhteistyössä henkilöstön kanssa. Oppimissuunnitelma on osa vasua.

Lapsen tarvitsema tuki suunnitellaan ja toteutetaan yksilöllisesti, kunkin tarpeiden mukaan. Tavoitteet määritellään yhteistyössä huoltajien ja veon kanssa sekä tarvittaessa asiantuntijoiden (esim. puheterapeutti, toimintaterapeutti) kanssa. Oppimissuunnitelmaa arvioidaan ja päivitetään yhteistyössä huoltajien, henkilöstön ja mahdollisten muiden

asiantuntijoiden kanssa vähintään kerran vuodessa. Annetun tuen vaikuttavuutta tulee havainnoida, arvioida ja dokumentoida jatkuvasti ja säännöllisesti arjessa. Oppimissuunnitelmaan kirjataan myös tuen tarpeen ja toimenpiteiden päätyminen. Tuen aikana yhteistyö huoltajien kanssa toteutuu päivittäisissä keskusteluissa, palaverissa sekä vasukeskusteluissa. Koko henkilöstö vastaa, seuraa ja arvioi tuen toteutumista.

Lapsen siirtyessä varhaiskasvatustyydyksiköstä toiseen tai esiopetukseen vastuu tiedonsiirrosta on lähettävällä yksiköllä. Tarvittaessa hoidon ja opetuksen järjestämisen kannalta välttämätön tieto siirretään huoltajien tahdosta riippumatta, lapsen etu huomioiden. Tiedonsiirto voidaan tehdä yhteistyössä veo:n ja huoltajien kanssa. Päiväkotityksikön sisällä tapahtuvissa siirroissa tiedonsiirto voi olla myös suullista kirjallisen tiedonsiirron lisäksi. Esiopetukseen siirtyvien lasten vasut (kopiot) siirretään esiopetukseen, josta on nähtävillä lapsen tuen suunnitelmat. Vasua päivitetään esiopetuksen aikana.

Monialaisessa yhteistyössä varhaiskasvatuksen henkilöstö vastaa varhaiskasvatuksen vastuualueista varhaiskasvatusaikana. Muut monialaiset yhteistyötahot vastaavat kukin oman tehtäväalansa mukaisista tehtävistä. Lapsen tarvitsema terapia voi toteutua myös varhaiskasvatusaikana terapeuttien toimesta.

Olemassa olevien käytänteiden jatkuva arviointi ja kehittäminen kokemusten ja palautteen pohjalta turvaavat ajantasaiset kasvun ja oppimisen tuen järjestelmät. Arvioinnista vastaa koko varhaiskasvatuksen henkilöstö.

5.6 Päätös tehostetusta ja erityisestä tuesta sekä tukipalveluista

”Lapselle annettavasta tehostetusta tai erityisestä tuesta tai tukipalveluista on varhaiskasvatuksen järjestäjän tehtävä viipymättä hallintopäätös, joka perustuu tuen tarpeen arviointiin. Hallintopäätösmentelyssä noudatetaan hallintolakia. Ennen päätöksen tekemistä varhaiskasvatuksen järjestäjän on kuultava lapsen huoltajaa tai muuta laillista edustajaa. Myös huoltaja voi hakea tehostettua tai erityistä tukea lapselle. Hallintopäätöksen tekee varhaiskasvatuksen järjestämisvastuussa oleva kunta, ja päätös on toistaiseksi voimassa. Päätökseen on liitettävä valitusosoitus, koska huoltaja voi hakea siihen muutosta valittamalla. Päätös on aina perusteltava. Hallintopäätös muutetaan tai kumotaan, mikäli tuen tarve muuttuu.

Tehostetun ja erityisen tuen päätöksessä mainitaan ja päätetään seuraavista asioista:

- tuen muodoista**
- varhaiskasvatuksen toimipaikasta**
- tukipalveluista.**

Jos lapsen tuesta ei tehdä tehostetun tai erityisen tuen päätöstä, silloin tukipalveluista tehdään erillinen hallintopäätös. Päätöksessä mainitaan ja päätetään seuraavista asioista:
- tukipalvelut.

Varhaiskasvatuslain piiriin kuuluvassa yksityisessä varhaiskasvatuksessa olevan lapsen hallintopäätöksen tekee palveluntuottajan esityksestä varhaiskasvatuksen toimipaikan sijaintikunta. Lapsen saadessa varhaiskasvatusta ostopalveluna hankitussa varhaiskasvatuksessa hallintopäätöksen tekee varhaiskasvatuksen järjestämisvastuussa oleva kunta. Myös palvelusetelin myöntänyt kunta tekee tukea koskevan hallintopäätöksen.

Lapsen varhaiskasvatusta voi järjestää useampi kuin yksi varhaiskasvatuksen järjestäjä. Mikäli lapsi osallistuu kahden eri kunnan järjestämään varhaiskasvatukseen esimerkiksi vuoroasumistilanteessa, hallintopäätöksen tekevät erikseen molemmat kunnat. Tällöin varhaiskasvatuksen järjestäjillä on velvollisuus toimia tuen suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa yhteistyössä lapsen edun mukaisesti. Kukin toimija tekee hallintopäätöksen itse.

Hallintopäätös tehostetusta tai erityisestä tuesta tai tukipalveluista on pantava täytäntöön heti. Päätös voidaan panna täytäntöön lainvoimaa vailla olevana. Täytäntöönpanolla ennen päätöksen lainvoimaa on keskeinen merkitys oikeusturvan kannalta. Päätöksellä ei voida päättää lapsen sosiaali- ja terveystalvuluista, kuten lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineistä tai vammaispaalvelulain mukaisista palveluista ja tukitoimista.

Lapsen tuen tarvetta, riittävyttä ja toteutumista arvioidaan tarpeen mukaan (ks. luku 5.4). Hallintopäätös muutetaan tai kumotaan, mikäli tuen tarve muuttuu lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tarkistamisen tai muun arvioinnin yhteydessä.”

Siirryttäessä tehostettuun tai erityiseen tukeen keskustellaan asiasta aina vanhempien kanssa. Hallinnollisen päätöksen tehostettuun tai erityiseen tukeen siirtämisestä tekee varhaiskasvatusjohtaja veo:n pedagogisen arvion tai selvityksen sekä tehostetun tuen tai erityisen tuen hakemuksen perusteella. Päätöksistä selviää tuen muodot, varhaiskasvatuspaikka, jossa tukea annetaan ja lapselle suunnitellut tukipalvelut. Varhaiskasvatusjohtaja tekee päätöksen tuen loppumisesta veo:n hakemuksen perusteella.

6 VAIHTOEHTOISEEN PEDAGOGIIKKAAN TAI ERITYISEEN KATSOMUKSEEN PERUSTUVA VARHAISKASVATUS

“Kaikessa varhaiskasvatuksessa noudatetaan laissa, sopimuksissa ja näissä perusteissa varhaiskasvatukselle asetettuja yleisiä tavoitteita ja toimintaperiaatteita. Nämä tavoitteet ja toimintaperiaatteet koskevat myös vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuvaa varhaiskasvatusta.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä voi tarjota varhaiskasvatuspalvelua, joka perustuu vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen. Tällaisia ovat esimerkiksi Steiner-, Montessori-, Freinet- ja Reggio Emilia -pedagogiikat tai tiettyyn katsomukseen perustuva varhaiskasvatuspalvelu.

Huoltajan valitessa lapselleen vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuvan varhaiskasvatuspalvelun, tulee huolehtia siitä, että huoltaja saa riittävästi tietoa toiminnan erityistavoitteista ja arvoista.”

Nousiaisten kunta ei tarjoa vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai tiettyyn katsomukseen perustuvaa varhaiskasvatuspalvelua.

7 TOIMINNAN ARVIOINTI JA KEHITTÄMINEN VARHAISKASVATUKSESSA

“Toiminnan arvioinnin tarkoituksena on tukea varhaiskasvatuslain ja varhaiskasvatussuunnitelmien toteuttamista sekä varhaiskasvatuksen kehittämistä. Varhaiskasvatuslain mukaan varhaiskasvatuksen järjestäjän tulee arvioida antamaansa varhaiskasvatusta sekä osallistua ulkopuoliseen toimintansa arviointiin. Varhaiskasvatuksen toiminnan arvioinnin tulee olla oma-aloitteista, suunnitelmallista ja säännöllistä. Systemaattinen arviointi edellyttää järjestäjältä toimivaa arviointijärjestelmää. Arvioinnin avulla edistetään varhaiskasvatuksen laatua, tunnistetaan toiminnan vahvuuksia ja nostetaan esiin kehittämistarpeita ja kehitetään toimintaa.

Pedagogisen toiminnan arvioinnin tarkoitus on varhaiskasvatuksen kehittäminen sekä lasten kehityksen ja oppimisen edellytysten parantaminen. Paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman ja lasten varhaiskasvatussuunnitelman toteutumisen seuranta, säännöllinen arviointi ja kehittäminen ovat osa tätä tehtävää. Varhaiskasvatuksen toimintaa arvioidaan ja kehitetään kansallisen tason sekä järjestäjä-, yksikkö- ja yksilötason näkökulmista.”

Varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista arvioidaan esimerkiksi laatimalla varhaiskasvatuksen toiminnasta vuosittain toimintakertomus, jonka avulla voidaan välittää myös päättäjille tietoa varhaiskasvatuksen arjesta. Paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman arviointi tehdään kerran vuodessa työntekijöiltä, yhteistyökumppaneilta, huoltajilta ja lapsilta saadun palautteen pohjalta. Eri toimintamuodoissa suunnitellaan ja kehitetään toimintaa yhteisten tavoitteiden pohjalta esim. yhteisissä suunnittelupalavereissa. Lapsikohtaisten varhaiskasvatussuunnitelmien ja kasvun kansion avulla voidaan arvioida pedagogisten tavoitteiden toteutumista ja käytänteiden toimivuutta.

Nousiaisten kunnan varhaiskasvatuksen huoltajille tehdään joka toinen vuosi asiakastytyytyväisyyskysely. Tulokset julkistetaan netissä sekä varhaiskasvatusyksiköissä. Huoltajilla on mahdollisuus arvioida varhaiskasvatusta vuosittain myös esim. vanhempainilloissa, lasten vasu-keskusteluissa ja vastaamalla ryhmäkohtaisiin kyselyihin. Lasten mielipiteitä ja ajatuksia varhaiskasvatuksen toimintaan liittyen selvitetään havainnoimalla ja haastatteleamalla. Vastaukset kyselyistä julkistetaan yksikkökohtaisesti.

Henkilöstö arvioi vuosittain varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista mm. kehityskeskusteluissa, tiimipalavereissa, koko talon palavereissa ja eri kyselyissä saatujen palautteiden pohjalta. Henkilöstö arvioi varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista jatkuvasti oman työn reflektoinnin ja arvioinnin kautta. Lapsen tuen toteutusta seurataan, arvioidaan ja

kehitetään lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tarkistamisen yhteydessä, pedagogisen dokumentoinnin avulla, tiimipalavereissa ja huoltajien kanssa käytyjen keskustelujen pohjalta.

Saatujen palautteiden perusteella varhaiskasvatusta kehitetään asettamalla toiminnalle yhteiset tavoitteet varhaiskasvatussuunnitelman perusteita noudattaen. Toimintaa kehitetään tavoite kerrallaan. Varhaiskasvatuksen näkyvyydessä ja toiminnan arvioinnissa voidaan hyödyntää digitaalisia välineitä ja ohjelmia.

Varhaiskasvatussuunnitelman laadintaan osallistuvassa työryhmässä mukana olivat:

Grönlund Tarja, lastenhoitaja
Halonen Minna, varhaiskasvatusjohtaja
Hyvärinen Anniina, perhepäivähoitaja
Kankaanpää Tiina, varhaiskasvatuksen erityisopettaja
Laiho Anne, lastentarhanopettaja
Mattila Mia, varhaiskasvatusohjaaja
Mäkinen Mia, Koljolan päiväkodin johtaja
Rämö Tarja, kiertävä varhaiskasvatuksen erityisopettaja
Sankala Jaana, lastenhoitaja
Tapani Outi, päiväkodin johtaja
Vesala Emilia, lastentarhanopettaja

Varhaiskasvatussuunnitelman päivittämisessä keväällä 2019 mukana olivat:

Halonen Minna, varhaiskasvatusjohtaja
Kankaanpää Tiina, varhaiskasvatuksen erityisopettaja
Laiho Anne, päiväkodin johtaja
Leinonen Laura, perhepäivähoitaja
Mattila Mia, varhaiskasvatusohjaaja
Mäkinen Mia, Koljolan päiväkodin johtaja
Ojanperä Sari, opiskelija
Orti Ritva, lastenhoitaja
Sankala Jaana, lastenhoitaja
Sorvisto Sanni, lastentarhanopettaja
Vesala Emilia, lastentarhanopettaja

Varhaiskasvatussuunnitelman päivittämisessä keväällä 2022 mukana olivat:

Halonen Minna, varhaiskasvatusjohtaja
Haverinen Anu, varhaiskasvatuksen opettaja
Kankaanpää Tiina, varhaiskasvatuksen erityisopettaja
Karlsson Veera, varhaiskasvatuksen opettaja
Kirvelä Marjatta, varhaiskasvatuksen opettaja
Laiho Anne, päiväkodin johtaja
Lehtinen Johanna, varhaiskasvatuksen lastenhoitaja
Mattila Mia, varhaiskasvatuksen ohjaaja
Orti Ritva, varhaiskasvatuksen lastenhoitaja
Sorvisto Sanni, varhaiskasvatuksen opettaja